

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXV рік видання. № 258, грудень, 2015

*З Різдвом Христовим!
З Новим роком!*

*І чужому навчайтесь,
У свого не цурайтесь...*

М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілія Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Символічна актуалізація первісного часу (*illo tempore*) словами прадавньої української колядки
- ❖ Лауреати премії ім. Ольги Кобилянської – 2015
- ❖ «Я завжди вважав себе письменником» (Інтерв'ю)
- ❖ Г. С. Сковорода:
Мелодія – гармонія сфер
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XVI).
Умови її утвердження в післявоєнному періоді
- ❖ Пісні про Потоцького
- ❖ Шевченко у піснях
- ❖ «Українці в Добруджі» Віргілія Ріцька – перший внесок нащадка задунайських козаків до історії добруджанського українства
- ❖ Діти без дитинства (Оповідання)
- ❖ І я був у Каневі...
- ❖ Майстри сучасної української прози:
Марина Єщенко:
«У минулому – мрійниця, сьогодні – оптимістка в масштабах всесвітнього потоку»
Село (Оповідання)
- ❖ Весела божевільня (Оповідання)
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

Дорогі українці!

Сердечно вітаю вас із радісними святами – Різдвом Христовим і Новим роком, святами, що об'єднують у собі наше сьогоднішнє та думки про майбутнє.

Ці свята мають особливе значення, бо разом із ними наступає завершення старого року, в якому ми спільно працювали над вирішенням найважливіших і найактуальніших питань, продовжуючи наші зусилля, спрямовані на збереження і розвиток українства, що є основною метою Союзу українців Румунії, також в цей час народжуються нові надії і сподівання.

У цей важливий період ми щиро прагнемо бути разом зі своїми близькими і рідними, щоб подарувати їм свою любов і піклування. Усе це єднає нас, незалежно від місця нашого походження, від наших поглядів і переконань, надихає на нові звершення, гарні, добрі справи та на співпрацю, не забуваючи той факт, що ніщо добре не дається легко.

Усім нам разом треба долати життєві перешкоди, покращувати свою працю та робити все можливе для того, щоб поліпшити наше життя, і не в останню чергу – розбудувати наше майбутнє.

Нехай Новий 2016 рік прийде до вас, дорогі українці, до ваших домів та ваших близьких лише з радістю, нехай він буде щедрим та допоможе вам здійснити всі ваші мрії і сподівання, додасть сил, здоров'я та принесе злагоду і достаток вашим родинам!

Нехай Новорічний вечір принесе щастя у ваші домівки, а тепло Різдвяних свят зігріє ваші серця і надасть всім душевного спокою та благополуччя.

Упевнений, що наступаючий Новий рік принесе вам мир, спокій і добробут, і дай Боже усім нам жити й творити в ім'я української справи!

З Різдвом Христовим і Новим роком!

З повагою,
Голова Союзу українців Румунії
Микола-Мирослав ПЕТРЕЦЬКИЙ

*Вітаєм вас нині,
Усі добрі люди,
Нехай Божа ласка
З Вами завжди буде.
Кожної днини,
Кожної години.
Хай Вас Бог благословить,
А біда загине.*

*Хай горя і лиха
Не буде між вами,
Щоби в згоді жили
Сестри із братами.
Для кращої долі
Хай Вас Бог благословляє,
Веселих свят вам Різдвяних.
Христос ся рождає!*

Редакція «НГ»

Іван РЕБОШАПКА

Символічна актуалізація первісного часу (*illo tempore*) словами прадавньої української колядки

В 1964 році на саме Різдво Христове 7 січня (за старим стилем) записав я в банатському селі Корнуцел Карашсеверінського повіту від поважного 63-річного тоді господаря Івана Гуменюка дуже цікаву своєю поетикою, змістом і месіджем стародавню колядку, оприлюднення якої в наш час сколихне, сподіваюся, приємні спогади корнуцельських нащадків її виконавця, а науковцям та пересічним сучасним читачам (які, правдоподібно, майже не знають колядок) дасть можливість пересвідчитись, наскільки цінним і багатим був колядковий репертуар колишніх людей і як свято вони зберігали і душевно переживали виконання колядок на це величне рокове свято:

Ци так є у вас, як тепер у нас?
Вой тепер у нас Христос родивсі.
Христос родивсі й а в Русалимі,
Й а в Русалимі люди багаті,
В другі сторони люди убогі,
Будуют мости самі дубові.
Ой по тих мостах Сус Христос ходив,
Їго ж перейшла погана віра:
– Й а куди ж Ти йдеш, руський Ти Царю?
Маємо на Ти а й три зрадочки:
Першу зрадочку – головку стяти,
Другу зрадочку – на хрест розп'яти,
Третю зрадочку – в гріб закопати.
В гріб закопали та й варту дали,
А самі пішли на вечеречку,
На вечеречку, ой на славочку.
Як вечеряли, проповідали:
– А що ж ми будем ой вечеряти,
Рибку, не рибку, ой кугутика?
Коли сись кугут закукуріче,
Тогда Йсус Христос й а з гробу втече.
Рибка плюснула, в море стікнула,
Кугут сі стріпав, закукурікав,
Погана віра закамеліла.
Вой тогда ж пішли варту питати,
Як тогда ж було, як Христос оскрес?
Вой тогда ж було – на небі ясно,
На небі ясно, по світу красно.
За сим же словом вставася з Богом,
Вставайся з Богом, гордий паночку,
Гордий паночку, господарочку.
Вой здоров, здоров, не самий собов,
Не самий собов, з свойов ґаздиньов,
З свойов ґаздиньов, і з діточками,

І з діточками, з колідничками.
Вінчуємо ж ті щастім-здоров'їм,
Щастім-здоров'їм, ой семи сятами,
Ой семи сятами, із різдвеними,
Ой з різдвеними, ще й з Новим роком,
Ой з Новим роком, ще й з довгим віком!

Як впливає з поетичного дискурсу цієї колядки, специфічною цьому видові обрядових пісень архаїчною структурою, побудованою у формі діалогу між двома групами колядуючих, подається біблійна оповідь про перестріч «поганою вірою» Ісуса Христа, Його розп'яття і воскресіння. Колядка з Корнуцелу цікава тим, що варіанти подібної структури я не зустрічав у консультованих мною українських збірниках, а в репертуарі румунських релігійних колядок наявні подалеку подібні три варіантні типи: № 176 Б (*Дитя плаче, передчуваючи Своє розп'яття*), № 186 (*Розп'яття Ісуса Христа засмучує всю природу*) і № 189 (*Знятого з хреста Ісуса покривають сірим килимом*)¹.

Дана колядка, по-друге, цікава тим, що вона вповні підтверджує гіпотезу світового значення знавця релігій румунського вченого Мірчі Еліаде, викладену ним в його праці *Міф про вічне повернення*², в якій він показує, що в архаїчних суспільствах ритуальними діями (відповідними до корнуцельського колядкового «переповідання») на рокових святах Різдва та Нового року *первочатковий час світу*, отой *illo tempore*, щорічно актуалізується, учасники ритуалу (в нашому випадку – виконавці корнуцельської колядки) маючи враження, що колишне дійство відбувається таки в момент колядування, вони (учасники) будучи присутніми при цьому: одна з колядницьких груп запитує «Ци так є у вас, як *тепер* у нас?», тобто на Різдво, а друга група відповідає: «Вой *тепер* у нас Христос родивсі», в різдвяний вечір. Надто цікавим в даній колядці є, так би мовити, «націоналізація»

Ісуса Христа, якого не названо, як в інших колядках, *Пресвятим Владарем*, наприклад, а – *руським Царем*, тобто українським (корнуцельські українці відзначали, що вони говорять, а то й п'ють – *по-руськи*).

Значний етап життя Ісуса Христа, коли Він 30-річним почав проповідувати, схематично виражено мотивом Його *ходіння по дубових мостах*. Як доказав це Олександр Потєбня, мотив *мосту* і *ходіння* по ньому загальнопоширений у південно-східній європейській весняній обрядовості³. В українській хороводній веснянці, наприклад, ряд А дівчат + ряд Б дівчат розігрують веснянку: ряд Б звертається до ряду А, як до *царівни* («Царівно, мостіте мости./ Ладо моє, мостіте мости!»), а ряд А відповідає як, ніби, *царенкові*, – «Царенку, вже й помостили./ Ладо моє, вже помостили». Далі, ряд А дізнається діалогом, що ряд Б (= «Царенко») прибув «за дівчиною». Слідуює, як в казках та обрядах, трикратне розігрування прибуття «царенка» – «за старшенькою» (але та – «крива»), «за підстаршою» (але «підстарша сліпа»), «за меншенькою» (яка – «незряжена» = формальна відмова, варіативно наявна у весільних звичаях). Все ж таки ряд А повідомляє: «Вже ж ми й зрядили», а ряд Б (від імені «царенка») відповідає: «Так ми й візьмемо». Типологічно, хоровод *Мости* подібний до українського хороводу *Просо*, в якому ряд Б (поїзд жениха) іде «світ воювати» – «дівчину забрати». Подібні варіанти хороводних *Мостів* побутують у сербів, хорватів, білорусів, словаків, поляків, моравців, і в усіх, взявши чи завоювавши дівчину (царівну), жених («царенко»), як і в вищенаведеному українському хороводі, веде її до свого дому – *почерез міст, побудований нею ж*. Побудовані дівчиною мости можуть бути з *червоної китайки, з каменя дорогого, з перстень золотого, тростеві* і ін. Синонімічним символом *моста* бувають *кладки, лавки, вербова дощечка*. Символічне значення *переходу по мосту* визначив Потєбня: «Впрочем, в усех случаях *переход по мосту* имеет отношение к браку» (*там само*, с. 129). *Перехід моста* символізує перехід особи з попереднього її життєвого стану у новий стан⁴. У весняних хороводах і весільній обрядовості *перехід моста* символізує і затверджує перехід дівчини з *дівочого стану у жіночий*, тобто засобом ритуалу прилюдно «узаконує» її вихід заміж, одруження.

З таким же значенням мотив *переходу моста* дівчиною побутує в колядках, переважно українських, в яких, як і в хороводах, вказується, що саме дівчина *мостить (кладає) мости*, щоб ними прибув до неї жених і *перевів* її до себе *мостом*, що є символічним побажанням дівчині щасливого одруження⁵.

Структура колядки з Корнуцелу вповні відповідає народним хороводним і колядковим структурам (мости для Ісуса Христа будує хтось інший), тільки в ній маємо біблійний відгомін про невіру багатих в Ісуса Христа і увірування в Нього бідних, не з Єрусалиму, гласить

колядкова оповідь, які будують для Нього «дубові мости».

Термін *міст*, до речі, наявний в релігійній лексичі. В одній з літургійних молебень Матір Божу названо *мостом*, яким Вона переводить людей в небо, в чому віднаходимо те ж значення зміни попереднього стану (земного) людей – новим станом (небесним).

По-третє, слід зауважити, що *первовік* чи *первочаток* світу, отой *illo tempore*, в колядці з Корнуцелу хронологічно – зовсім не давний, його початок – час народження Ісуса Христа, факт, що завдяки церкві зберігся досі в народній пам'яті. Правдоподібно, загадковий первочаток світу набагато раніший, коли і постав найрозповсюдженіший мотив *моста* з його багатими символічними значеннями⁶, як, наприклад, перехід із землі на небо, із людського стану в надлюдський, від життя до безсмертя і т.п., значення, з якими мотив *переходу моста* зустрічається в древньоіндійських *Упанішадах* чи в древньокитайських традиціях. Буда, наприклад, для всіх живих істот вважається *Великим мостом* переходу роздоріжжя *Семи доріг*. Англосаксонський король Артур вважався *мостом* між землею і небом. В традиціях Ісламу в рай можна було дійти *мостом*, тоншим від волосинки і гострішим від шаблі, що є натяком на евентуальну небезпеку, яка чатує при переході моста, конкретизацію чого находимо в карпатській пісні із збірника Я.Головацького: «Пішла би я на кладочку, коби-м не упала./ Пішла би я за нелюба, коби не пропала». Якщо карпатська українка вагається ступити на кладку, щоб не «пропасти» (втратити сподіване щастя), то її «посестра»-румунка цим необдуманим поступом таки втрачає своє щастя, яке під час переходу кладки паде у воду, і його поглинає риба: «– Spune, măiculiță, spune/ De ce n-am noroc pe lume!?!»/ «– Eu ți-am spus și ți-oi mai spune/ Că tu n-ai noroc pe lume./ C-ai trecut pe *puntea lată!* Și-o picat norocu-n apă./.../ Și eu bine m-am uitat/ Pân-un pește l-a mâncat».

Отож, *ходіння мостами* Ісуса Христа в корнуцельській колядці – це уміле винахідливе пристосування прадавнього символічного значення даного топосу до вираження християнського месіджу. А покарання розп'яттям 33-річного Ісуса Христа, правдоподібно, подано за схемою перестрічі і смертельного покарання народних героїв.

Примітки

1 Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981.

2 Mircea Eliade, *Mythe de l'éternel retour*, Editions Callimard, Paris, 1957; рум. видання: Mircea Eliade, *Mitul eternei reîntoarceri*, Univers enciclopedic, București, 1999.

3 А.А.Потєбня, *Объяснения малорусских и сродных народных песен. I. Мосты*, Варшава, 1883, с.127 і слід.

4 Див. Podul y: Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1997, p. 379 ș.u.

5 А.А.Потєбня, *Объяснения малорусских и сродных народных песен. II. Колядки и щедровки. XXXIII. Девуца мостит мост милому*,

Іван КІДЕЩУК

ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМ. ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ – 2015: ВАЛЕНТИНА БОНДАР, МИХАЙЛО МИХАЙЛЮК ТА ВОЛОДИМИР АНТОФІЙЧУК

26 листопада 2015 р. у чернівецькому готелі «Буковина» відбувся 9-ий випуск Міжнародної премії імені Ольги Кобилянської, де зібрались на щорічну урочистість лауреати минулих років, цьогорічні лауреати, засновники премії (Людмила Бондар, Володимир Вознюк, Остап Савчук), письменники, художники, вишивальниці, працівники радіо і телекомпаній, журналісти, друзі з Румунії, з боку СУР, та цінителі українського мистецтва і, зокрема, Царівни української літератури. Зал, де відбувалося преміювання, був урочисто прикрашений акварелями та вишивками торічних лауреатів Лариси Куваєвої та Олени Матковської і, звичайно, виставкою книжок – новинок Чернівецького вид-ва Букрек, забезпечених директором Дариною Максимець, і творів українського письменника й журналіста з Румунії Михайла Михайлюка. Перед відкриттям урочистостей гості милувалися картинками та вишивками – портретами й пейзажами, народними узорами сорочок, рушників, скатертин і салфеток тощо, гортали сторінки книг, спілкувались з їхніми авторами. Представники Чернівецької радіо-телекомпанії «Промінь» та Євромедія брали інтерв'ю.

Преміювання розпочала, як завжди, поетеса Віра Китайгородська – начальник Відділу культури Чернівецької держадміністрації і голова президії Премії ім. Ольги Кобилянської, яка привітала присутніх цінителів мистецтва, подякувала громадському меценату Валерію Чинушеві, доброзичливому гзді туристичного готелю «Буковина» за фінансову підтримку цієї важливої події, присвяченої Ользі Кобилянській – жінці над жінками, що захищала не тільки жіночі права в часи Австро-Угорської імперії, але й права українського роду, гідність його між європейськими народами, про яку писала спочатку німецькою мовою, а потім українською, новітнім стилем, визнаним Іваном Франком на той час одним із перших в процесі перебудови української літератури: «В своїх дрібних оповіданнях, особливо таких як «Битва», «Людина», «Некультурна», «Vals melancolique» і ін., вона дала нам ряд майстерних малюнків людської, особливо жіночої душі, і здобула собі заслужене визнання не тільки у нас, але й в Німеччині, і в Росії» (див. О. Кобилянська, «В неділю рано зілля копала...», Київ, 1986 – «Художня майстерність Ольги Кобилянської» – з передмови Юрія Кузнецова, с. 451). Представляючи коротку

історію премії ім. Ольги Кобилянської, яка у тяжкі часи воєнної кризи на Східній Україні зберігає почесне місце між національними та обласними преміями на Чернівеччині завдяки майстерним працям в галузях літератури, малярства та вишивання «умами, серцем і руками наших лауреатів», – сказала Віра Китайгородська, – які рік за роком розповсюджують мистецьку красу України на міжнародному рівні. І все ж таки, – додала поетеса, – преміювання не було б можливим без мецената Валерія Чинуша та його багаторічної підтримки української культури, навіть у часи важкого випробовування України, яку, на щастя її духовного зростання, Бог обдарував людьми, що цінують мистецтво слова та рук і підтримують його фінансово на користь своїм ближнім.

Запрошений до слова меценат Валерій Чинуш зізнався, що почувається щасливим у своїм послугованні українській культурі, яка зростає завдяки громадському піклуванню, а для творчих людей – письменників, журналістів, художників, вишивальниць тощо, як і для бізнесменів – зовсім нелегке, бо не легко творити, але й не легко бізнесом займатись сьогодні, в такий скрутний час. «Тільки незалежно від часів, – сказав меценат, – здається, що в кожного із нас є своя доля, і кожен із нас, митець чи бізнесмен, шукає та йде шляхом своєї долі. Пожертвування з боку меценатів це – дуже важлива справа, тому що мистецькі месіджі звертаються серцем, умом і душею до свого народу та всього людства, а я думаю, що більшої насолоди для людини не треба». Треба зауважити, що цього року грошова премія була подвоєна і становила 4000 гривень.

Поетеса Віра Китайгородська подякувала Валерію Чинушеві за такий гідний виступ і оголосила відкриття преміювання, виголошуючи мистецькі заслуги лауреатів.

Першим лауреатом стала **Валентина Бондар** – відома журналістка України з похвальною рекомендацією за її творчі внески до проектів, які не лише збагачують її журналістську працю, але й допомагають матерям та дітям у їхньому матеріальному та духовному зростанні. Валентина Бондар – директор Творчого об'єднання художніх, культурологічних, науково-просвітницьких та дитячих програм філії НТКУ, авторка і ведуча проекту «Подіум її життя», – подякувала Президії за нагороду і сказала,

що цією премією оцінюється не тільки її праця, але й праця всіх співпрацівників Творчого об'єднання, співпрацівників її проектів для матерів та дітей, і саме тим діточкам Сторожинецького товариства жінок і дітей вона передасть свою премію, щоб вони використали її на негайні потреби у передріздвяні дні. Також вона висловила переконання, що своїми творчими зусиллями служитиме вірно людям України, піднімати їх на «подіум життя» журналістським словом на сторінках журналів і газет, у телепередачах та на прямих зустрічах з людьми, а це, так би мовити, широкомасштабна праця, розпочата Ольгою Кобилянською більш як століття тому.

**Михайло Михайлюк
в оточенні журналістів і телекамер**

Другий лауреат був проголошений на підставі рекомендацій Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича і Чернівецької філії Національної спілки письменників України, які високо оцінили всю творчу діяльність українського письменника **Михайла Михайлюка** з Румунії, який розпочав журналістську діяльність ще з '60-х років на сторінках газети «Новий вік» і був першим головним редактором журналу «Наш голос», заснованого в 1991 р. при Спілці письменників Румунії (з 1993 р. перейшов під егіду Союзу українців Румунії). Михайло Михайлюк – поет, прозаїк і критик, журналіст, перекладач і видавець-редактор, – зробив все можливе для духовного зростання українців Румунії за допомогою рідного українського слова, яким він вірно служить своєму роду. Глибоко схвильований, М. Михайлюк подякував за велику честь бути нагородженим премією ім. Ольги Кобилянської, якій, на жаль, не послужив прямо, заглиблюючись в її новітню творчість, але послужив непрямо, друкуючи її творчість та аналізи в «Новому віці», «Обряях» та в «Нашому голосі», головні матеріали, які в той час на Україні не могли друкуватись, між якими треба відмітити праці відомої українки Магдаліни Ласло-Куцюк. Автор буковинських образків або трафунків, які Михайло Михайлюк постійно друкує в «Нашому

голосі» та окремих книжках («Криниця під каменем» і «Заглухий дзвін»), відкрив перед учасниками власний трафунок преміювання, що співпадає з його 75-річним ювілеєм (народився 1 жовтня 1940 р.) та офіцерській службі його батька в Чернівцях у воєнний час сто років тому. «Але це, як зауважує Ольга Кобилянська у своєму образку «Час», що в кожного із нас – своя доля «дозріває», в батька – служити в ті тяжкі часи, а мені – бути нагородженим великою честю, – сказав Михайло Михайлюк. – Зате батько, поранений на війні – не раз герой моїх творів – був справжнім патріархом сім'ї, поважним майстром «мулером», смиренним миряном, він робив хрести – символ нашого життя-буття на землі. Відносно письменниці згадує трафунки з Бухаресту, де пізнав одного із родичів Кобилянських, Михайла, якому пристарав, на його прохання, прекрасний, потрясаючий твір про жертви любові «В неділю рано зілля копала...», а в інших цінителів письменниці відкрив деякі фото й документи, яких недавно особисто передав до Чернівецького музею Ольги Кобилянської».

Представляючи третього лауреата, теж за рекомендаціями Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича і Чернівецької філії Національної спілки письменників України, Віра Китайгородська звернула увагу на подвижницьку працю проф. д-ра **Володимира Антофійчука**, завкафедри української літератури, видатного педагога і досвідченого ученого, що готує студентську молодь та аспірантів кафедри в душі українсько-європейської культур, члена різних літературних та наукових редколегій України, Польщі та Румунії, члена Національних спілок письменників та журналістів України, лауреата різних авторитетних премій в галузі освіти і науки України, члена Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка та ведучого радіопередач «Апостол правди. Тарас Шевченко і Буковина», почесного професора Сучавського університету ім. Штефана Великого, щиро друга всіх українців Румунії і великого поціновувача творчості Ольги Кобилянської, твори якої упорядковує зараз і друкує в 10-томному проекті вид-ва Букрек на чолі видавничої комісії заслужених фахівців ЧНУ та обласного музею О. Кобилянської. Після бурхливих аплодисментів зворушений педагог і учений Володимир Антофійчук подякував з цілого серця голові президії Вірі Микитівні та меценату Валерію Чинушеві за нагородження цінною премією, і пригадав цікавий випадок в ЧНУ, куди прибули роками тому гості з Росії і, коли побачили портрет О. Кобилянської, запитали: «Кто эта юноша с европейским лицом?», а наявність європейських рис у видатних українців в XIX ст. ще раз доказує, що Україна – Європейська держава, в якій ми гордо сьогодні живем.

(Продовження на 8 с.)

ЛАУРЕАТИ ПРЕМІЇ ІМ. ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ – 2015: ВАЛЕНТИНА БОНДАР, МИХАЙЛО МИХАЙЛЮК ТА ВОЛОДИМИР АНТОФІЙЧУК

(Продовження з 7 с.)

О. Кобилянська уміла відкрити свою душу і щирість та любов до людей, завоювати авторитет і повагу читачів до своєї творчості, а її твори відчуються й сьогодні сучасними й чарівними, світлими й приязними, як те обличчя із смиренною і доброзичливою усмішкою вічно молодій європейській письменниці. «У зв'язку щирості і любові до творчості О. Кобилянської пригадую, як ще малим на селі, – занурився в спогади лауреат, – разом з моїми друзями ми дивились кінофільми за повістями «Земля» та «В неділю рано зілля копала...» і після закінчення просили оператора повторити фільм, або йшли за ним в інше село, щоб налюбуватись сценами життя, людьми та природою з її творчості. Не знаю чому сьогодні наша молодь і навіть старші марнують час на південно-американські та індійські серіали, а не дивляться наші, як ота незабутня 20-серійна кінострічка «Царівна» за однойменною повістю О. Кобилянської, або чому б не йти у гастролі із творчістю письменниці,

**Володимир Антофійчук
отримує премію Ольги Кобилянської**

як оце сталося вперше у Румунії з Ботошанським театром ім. Міхая Емінеску, який поставив на сцені ту ж «Царівну» за новою драматизацією Василя Довгого в перекладі на румунську Івана Кідещука, коли всі зали (Ботошан, Серету, Радівців, Сучави, Бухаресту, Чернівців) були переповнені людьми, як у Гуморі, рідному містечку О. Кобилянської, де люди переповнили зал, стояли біля стін та в дверях і гаряче аплодували акторам, що зросли в ролях незабутніх сцен щирості й любові до краси життя, природи та мистецтва, без яких людям не бути щасливими. Це все доказує, що О.Кобилянська, класик української літератури – наша сучасниця, бо її творчість – жива, незабутня й приваблива, а ці три мотиви спонукали мене і колектив спеціалістів ЧНУ видати її творчість у

умаїже повному зібранні в 10-х томах у вид-ві Букрек у такому прекрасному оформленні, як ці перші два томи, в яких представляємо початки творчості письменниці недалеко тридцятих років минулого століття, і це завдячується нашій співпраці з директором видавництва Букрек Дариною Максимець, директором музею Ольги Кобилянської Володимиром Вознюком та доценту нашої кафедри Світлані Кирилюк, що здала таку ґрунтовну передмову до першого тому. Слідус третій том з творами німецькою мовою, двомовний, з перекладом на українську і ін., щоб закінчити наш амбітний проект, який перед нами здійснили біля 1920 р. десятитомником харків'яни, але в них відсутній роман «Апостол черні», та в п'яти томах до 100-річчя О. Кобилянської Федора Погребенника, колишнього викладача ЧНУ». На закінчення лауреат обдарував членів президії та близьких йому дослідників першими двома томами творчості «Гірської орлиці».

Людмила Бондар, художниця, одна із засновниць премії, поздоровила лауреатів літературно-мистецької премії на 2015 р. і подякувала меценату Валерію Чинушеві, який вже роки підряд так ретельно виконує свої громадські обов'язки як справжній українець-добродійник, шануючи зріст української культури в такий важкий час війни на Сході України, зберігаючи гідність своїх одногромадян та розвій творчої інтелігенції і людей-патріотів, що прославляють своїх героїв, благають Бога зупинити війну і обдарувати Україну творчим і благодійним миром. «З громадянської і гуманної точки зору, Ольгу Кобилянську вважаю зразковою письменницею і жінкою, що навчала нас любити і творити мистецьку красу для людей і життя. Пригадую з музею Кобилянської, – сказала художниця, – деякі речі письменниці: листи, фотографії, книжки і навіть якусь маленьку шляпу, які свідчать про її любов до людей, до своїх героїв, яких дійсно пізнавала і поважала, до своїх друзів, яких поважала як менторів – думаю на овоїдальну фотографію Осипа Маковея, що лежить на її письмовому столі, а про ту маленьку шляпу могла б сказати, що вона виражає оту жіночу простоту, убогість та смиренність, з якою, певне, була у своїй творчій самоті Ольга Кобилянська. Її працьовитість, людяність і скромність залишаються зразковими рисами доброзичливого життя, якого нам всім треба позичати від неї, разом з наснагою невтомної праці, щоб служити народові, як вона служила своїм пером».

До портрету Ольги Кобилянської прилучилася у своїм слові і Галина Стасюк, майстриня-вишивальниця, яка згадала її любов до народної пісні та до вишивання,

Старі і нові лауреати премії ім. Ольги Кобилянської

яких вона навчилася змалку в сім'ї. Залишилась від письменниці сорочка-вишиванка, яка зберігає давні народні узори, що пахнуть духовною красою наших предків. «Поруч шиття я люблю часто читати прозу Кобилянської, – зізналась вкінці майстриня, – бо вона вчить нас бути кращими. Так само я поважаю наших лауреатів-літераторів і поздоровляю їх, тому що й вони навчають нас бути кращими».

У своєму короткому слові Леся Куваєва, художник-портретист Ольги Кобилянської, теж поздоровила лауреатів і подякувала всім за їхню зацікавленість до її творчості, яка відкриває душевну красу письменниці, її любов до природи, зображеної акварелями, любов до колишніх і сучасних Чернівців, де жила і так плідно працювала. «Нам, шанувальникам і творцям мистецтва, – закінчила художниця – завжди треба повертатися до нашої землячки Ольги Кобилянської».

Поздоровлення лауреатам висловив і Остап Савчук, голова Чернівецької «Просвіти», який підкреслив, що всі лауреати премії ім. Ольги Кобилянської 2015 року – відомі літератори й журналісти, що наполегливо працюють на ниві української культури на благо українського народу, а наш чернівчанин проф. д-р Володимир Антофійчук, член Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка доводиться невтомним працівником на кафедрі ЧНУ і поза університетом, на Україні і в Румунії, як справжній просвітянин своїх побратимів, де б вони не жили. «Вістка із Сучавщини заснувати там Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка, яку передали мені Володимир Антофійчук та Борислав Петрашук, закоханий глибоко у свій рід та нашу солов'їну мову, зворушили мене і я готовий допомагати їм всіма силами, щоб слово Шевченка стояло на сторожі нас».

Як близький друг двох із лауреатів, вкінці урочистості я поздоровив, у свою чергу, нових лауреатів за їхні громадські зусилля у збагаченні української

культури в галузях літератури й журналістики, а моїм друзям, вельмишановним митцям, письменникам і журналістам Володимиру Антофійчуку, Василеві Довгому, якого, на жаль, з об'єктивних причин не було на святі, та Михайлові Михайлюку побажав міцного здоров'я і успіхів у їхній творчій праці. «Дуже цікаві інформації – зауважив я, – про вельмишановного лауреата Володимира Антофійчука знаходимо, коли переглядаємо ювілейну книгу його славного 60-річчя, де зустрічаємо враження одного із колегів Сучавського університету ім. Штефана Великого Дорела Финару, який вважає його «хрестоносцем ідеї українства» і справжнім «європейцем XXI-го століття», що любить понад все свій рід і вмє дружити з усіма румунами та українцями Румунії, яким здатний невпинно допомагати всіма своїми силами. Подібні враження зустрічаємо в нашій українській пресі Румунії з нагоди 75-річчя письменника й журналіста Михайла Михайлюка, якого поздоровляють видатні митці-літератори Іван Ребошапка, Володимир Антофійчук та Михайло Трайста і ін. Вони вважають ювіляра подвижником української творчості в Румунії, що крім своїх власних творів лірики, прози й журналістики, як видавець-редактор готує до друку і творчість своїх побратимів, збагачуючи духовну скарбницю нашої української літератури.

Якими б прекрасними не були святкові події, вони наблизилася до кінця, і голова президії Віра Китайгородська подякувала всім за активну участь в урочистостях з нагоди вручення премії ім. Ольги Кобилянської 2015 року, подякувала лауреатам за їхні особливі творчі внески, пригадала присутнім про святкування 152 річниці Буковинської Царівни та запросила всіх до фотографій, а потім на фуршет, де продовжувались бесіди у теплій, дружній атмосфері і укладались нові творчі плани.

(Фото Володимира Антофійчука)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

«Я ЗАВЖДИ ВВАЖАВ СЕБЕ ПИСЬМЕННИКОМ» (Дружня розмова з отцем Корнелієм Іродом)

Михайло Гафія Трайста: Шановний пане Корнелію, щойно з-під друку з'явилася ваша книжка «Chixurigi». Маючи честь бути її редактором, прочитав її уважно, теж прочитав і український варіант, і щиро позаздрив вам, бо мене часто називають гумористом, а ось такого тонкого, вишліфованого гумору я б не зміг написати. Скажіть, ви вважаєте себе письменником-гумористом?

Корнелій Ірод: На ваше перше запитання дозволяю відповісти, починаючи з його кінцевої ідеї. Я дійсно люблю гумор, комедію, проте важко твердити, що я справжній гуморист, бо, наскільки я себе знаю, згідно з душевною натурою, я переважно сумовито-трагічного «забарвлення». Треба також признати, що людська душа далеко не проста, а багатогранна, повна безлічі нюансів, ну, а якщо прийняти простіший поділ надвоє – на чорне та біле, солодке-гірке, веселе-сумне, – тоді скажу про себе, що я швидше «трагікомічний». А оскільки література в значній мірі – це відгомін душі письменника, то й написане ним сприймається сумним або веселим. Це, так би мовити, перший, гей поверховий «діагноз». З власного досвіду знаєте, що письменник не однобарвний, а істота надто складна, ще й примхлива. Тому й деякі веселі мої сторінки – по суті гіркуваті, а одні з них навіть занадто, правда?

А повертаючись до «Chixurigi», хочу перш за все подякувати Вам за редагування моєї збірки й за душевно написану передмову, бо – поряд із натхненним, як завжди, внеском пані Ірини Мойсей (маю на увазі дуже вдалу обкладинку і не тільки) – надали моїй книжці особистості.

М.Г.Т.: У багатьох ваших творах ви розповідаєте про ваше дитинство, про шкільні та студентські роки, але я не пам'ятаю, щоб ви спогадували про ваш літературний деб'ют, про те, коли і як почали писати. Скажіть, з чого почалася ваша письменницька діяльність, і коли вперше ви здали собі справу, що станете письменником?...

К.Ір.: Так, «Промахи» схоплюють різні «кадри» із мого дитинства, із шкільного віку, років студентства, повної зрілості і, на жаль, уже старості, бо, як я заявив у короткій до них передмові, це в певній мірі мемуарні сторінки, хоч і не всі «промахи» мої, а дещо там і вигадано, як необхідна приправка, що робить страву смачнішою.

Питаєте, коли вперше здав я собі справу, що стану письменником? Не пам'ятаю. А не пам'ятаю,

бо я завжди вважав себе письменником, навіть тоді, коли не те що ще нічого не друкував, а навіть, як це не смішно, ще нічого й не написав. Мабуть, і в інших така підсвідомо хороша думка про самого себе. А перші мої «літературні» спроби вкоїв я ще будучи учнем дев'ятого класу Серетського ліцею. Був то шкутильгавий вірш румунською мовою (про це я вже десь згадував), про рекрута, в якому новобранець прощається з коханою перед кількарічною розлукою, скільки тривала тоді військова служба. Вірш підписав я псевдонімом Йон Рамура і вислав до обласної газети. Вірш появився через два тижні з такими редакційними «стилізаціями», що я майже не впізнав його. Але все одно це мене захопило і я вислав ще два чи три вірші, та від газети вже не було жодного відгуку. Аж через якихось три роки, підбадьорений, як і інші студенти, чудовим професором і людиною Василем Білівським, став посилати, але зовсім спорадично, тексти до «Нового віку», єдиної тодішньої української публікації. Були то якісь спроби короткої прози чи репортажі, насичені вщерть «духом епохи», тобто справжнім «соціалістичним реалізмом». В 1956 році, коли стався мій український деб'ют, інакше й не могло бути... А вже після 1960 року, крім «Нового віку» появилися й інші можливості – насамперед колективні збірки, а згодом дуже важливу роль відіграло заснування видавництва «Критеріон».

М.Г.Т.: Твори котрих письменників ви любите читати, і чи вплинули на вашу творчість українські письменники?

К.Ір.: Я завжди любив читати. Це завдячується моїм викладачам з початкової школи та з ліцею, але найбільше мати спричинила мою охоту читати. Для цього вона вжила «хитрий» метод. У нас дома була невеличка «бібліотека», тобто шафа, яка містила кількадесят книжок – мамині (мати була вчителькою) та наші з моїм меншим братом підручники, тричотири збірки поезій, казки Йона Крянґе та Петре Іспіреску і зо двадцять романів румунської та світової літератур. У довгі осінні та зимові ночі, після вечері та молитви, при сліпуватій керосиновій лампі (електрику завели у наше село аж через двадцять років) мама або плела (для нас чи для себе – светри, панчохи, рукавиці), або читала якусь книжку. «Дуже цікаво! – хвалила мама. – Хочете, читатиму й вам?» З-під перини сусіднього ліжка я з братом радо слухали прочитане мамою. Але мама мала свій план: завжди переривала читання, коли наставав

найцікавіший момент і дуже хочеться довідатись, що далі буде. На другий день ми з братом просили маму, щоб продовжувала читати нам. «Нема в мене зараз часу, – казала вона. – Якщо цікаво знати, чим те закінчилося, читайте самі». І не один раз поступала наша мати так, аж доки у нас читання стало не лише інструктивно-напучливим, а й дуже приємним та розважним.

З українською літературою познайомився я пізніше, а саме в Серетському ліцеї. Учні мали можливість читати – у кого був потяг до того – не тільки те, що знаходилося в підручниках та хрестоматіях, але і з шкільної бібліотеки. А часу на це, слава Богу, у нас було, бо цілий день проводили ми в школі: з гуртожитку (строєм та зі співом) приходили зранку на сніданок до ліцею, далі заняття, потім обідали в тій же їдальні, що знаходилася в підвалі ліцею, а післяобідні години до вечері були призначені для домашніх завдань, але залишалось й досить часу для читання.

Щодо впливу на мене українських письменників – певна річ, що відбувся, головню тих, якими я захоплювався в різні періоди. В поезії я найбільше відчув меланхолічно-романтичний «гомін» творів Володимира Сосюри, а майстри української короткої прози кінця XIX-го століття, початку XX-го, пізніше Григир Тютюнник, були завжди близькі моєму серцю. До них хочу долучити українські переклади творів Гоголя, Шаломе Алехема та Джека Лондона, котрих полюбив я ще з ліцею.

М.Г.Т.: Ви автор кількох романів, як ви пишете роман? Чи складаєте для цього загальний план і план кожного розділу? Чи збираєте виписки з різних джерел?

К.Ір.: Не пам'ятаю вже, котрий румунський письменник відповів на подібне запитання, що, сідаючи писати роман, найважче знайти перше речення, першу фразу. Зі мною буває те саме. А план роману справді складаю, але в дуже загальних не повністю зафіксованих рамках і майже завжди відхиляюся від того плану, власне не я, а нераз – як це не дивно – події не розгортаються, як я задумав, і персонажі не діють, як я запланував, а роблять те, що їм хочеться... Документація для роману розгортається постійно з безлічі різних джерел, а найбільше життєвих. Особливу увагу приділяю іменам своїх героїв – стараюся, щоб були пластичні, промовисті, відповідні даному персонажу і обов'язково тутешні, а не «радянські»... Вірний цій ідеї (але й тому, що полінувався вигадувати), я запозичив для героїв своїх романів та короткої прози імена та прізвиська деяких людей з моєї рідної Марицеї. Для сторонніх читачів – нічого незвичайного. Але у марицейських відбулася кумедна реакція: вважаючи, що я писав

такі про конкретних людей, а не лише запозичив їхні імена та прізвиська, дорікали мені, що такий-то чи така-то ніколи таке не говорили, не вкоїли і теж ніколи вони такого не прожили...

М.Г.Т.: З вашої нової книги читачі довідались, як ви покинули високі посади, яких займали у престижних державних інституціях, вибрали теологію і стали священником. Розкажіть будь-ласка, як це трапилось і що наштовхнуло вас на такий вибір?

К.Ір.: Я вирішив стати священником в момент, коли Державний комітет культури і мистецтва (ДККМ) було перетворено із звичайного міністерства культури в «партійно-державний орган», яким прибув керувати секретар ЦК компартії Думітру Попеску, прозваний Думнезеу, тобто Бог, і я, коротко кажучи, у новому «органі» перестав відчувати себе «дома». Я завжди був віруючим, завдяки домашньому вихованню: мама в нас була дуже побожною. Але це не повністю пояснює мій поворот. З ДККМ я міг іти працювати деінде, ні? Чому в 35 років стати мені знову студентом і саме Теологічного факультету? Я певний, що, крім особистого покликання, такою була Божа воля. Обширніше про це – може, іншим разом.

М.Г.Т.: Як вам вдається поєднувати працю (служіння) священника з літературою? Адже література – ревнива муза, яка не терпить конкуренток.

К.Ір.: Я не бачу в цьому жодного протиріччя. Правда, під рукою така гра слів: письменник служить **слову**, а священник – **Слову**, як називає Біблія нашого Господа Ісуса Христа. А як доказ, що між цими двома я б не сказав професіями, а місіями, покликаннями нема жодної незгоди, – це велике число прикладів, коли не одні були одночасно священниками й письменниками. І не лише в українській чи румунській літературі, а в світовій.

М.Г.Т.: Говорять, що сучасна світова література досить брутална, постмодернізм різкуватий взагалі. Як ви ставитесь до цього і якої ви думки про ненормативну лексику?

(Продовження на 12 с.)

«Я ЗАВЖДИ ВВАЖАВ СЕБЕ ПИСЬМЕННИКОМ»

(Продовження з 11 с.)

К.Ір.: Література є такою, як ви кажете, бо й людське життя сьогодні не мирне, не тихе, не спокійне й далеко не безтурботне. А постмодернізм, пост-постмодернізм, текстуалізм і т.п. – це примхи швидкоминої моди. З цього ви не робить хибний висновок, ніби я якийсь ретроград, запеклий консерватор. Ні. Я люблю нове, люблю прогрес. Але ніколи не буду прихильником, приміром, прози, в якій нічого не розповідається, нічого не трапляється, дія якої зводиться до пустого безконечного базікання, яке нібито претендує на «психологічний аналіз». Славний румунський критик Тіту Майореску дуже влучно назвав подібну манеру *beție de cuvinte*, тобто *п'яніти* або *упиватися пустослів'ям*. На мою думку, проза повинна обов'язково розказувати (про) щось, учити чогось. Хіба безпідставно звемо деякі прозові твори *оповіданням, повістю*, а прозаїка – *оповідачем*?

М.Г.Т.: Якою ви бачите майбутню українську літературу Румунії і які проблеми постають перед українськими письменниками Румунії?

К.Ір.: Нераз можна почути: що правда – то не гріх. Кажу це, щоб хтось не подумав, що в цьому питанні моя позиція настільки суб'єктивна, що аж суто *pro domo*. Отож, я вважаю, що українська література Румунії посідає престижне місце серед українських літератур, існуючих поза межами України, а дехто твердить, теж по святій правді, що вона найбагатша на цінні твори і своєрідні таланти. І дійсно, наші поезія, проза, критика, ось уже і драматургія, а також переклади заслужили признання й повагу як читачів, так і літературознавців. І то не лише в Румунії. Щодо проблем, які постають перед українськими письменниками Румунії, справа у нас, як ніде, а саме – якимось навиворіт. Зараз поясню. Скрізь у світі доля літератури залежить від трьох чинників: автор, фінанси, читач. Рідко де всі три чинники діють на задовільному рівні. Якщо у більшості літератур світу серйозні проблеми пов'язані не з авторами, не з читачами, а найчастіше гальмом стає фінансування, зате у нас чомусь навпаки: існують талановиті письменники, існують матеріальні можливості друкувати, забезпечені урядом, а читачів обмаль і, на жаль, з кожним роком стає все менше.

М.Г.Т.: Це нікому не секрет, що останнім часом мало хто з українців Румунії читає, як нашу тутешню, так і материкову українську літературу. На вашу думку, як можна привити нашому молодому поколінню любов до українського?

К.Ір.: Я очікував цього Вашого запитання, бо воно

пов'язане в певній мірі з попереднім. Крім того, що практика та насолода читання підупали в усьому світі, не лише у нас, через телебачення, інтернет, мобільні, планшети і всяку іншу електроніку. Щодо читачів української літератури в Румунії є ще одна причина і, як на мене, вона найголовніша, а саме: брак українських шкіл. А це, з плином часу, доведе до того, що – через природні причини – не стане і сьогоднішніх читачів, саме тих, які вміють читати по-українськи. Українська мова, мабуть, не зникне з українських середовищ Румунії, як це не сталося на протязі стількох століть, але без українських шкіл важко уявити, що безграмотні захопляться нашою літературою... Я скажу ще таке: нинішня плеяда українських письменників Румунії і їхня література, яку вихваляють усі, є виключно результатом українських шкіл періоду '50-х – '70-х років минулого століття. Скільки б не нарікали на той час, що тоді не можна було писати про будь-що і будь-як, що нелегко було пройти попід кавдинське ярмо цензури, а ще трудніше було надрукувати свою книжку, але, все ж таки, попри всі ці труднощі в Румунії розквітла українська література, якою ми гордимся сьогодні. Але ще раз: без українських шкіл того періоду сьогодні ми не мали б про що говорити, бо в нас, крім одного-двох, які написали дещо ще перед війною, не було б тепер ніякої української літератури! А далі, тобто після нас, без шкіл вона буде?..

М.Г.Т.: Для письменника нагорода – це визнання його майстерності. Назвіть, якими літературними преміями ви були нагороджені і чи пишетеся ви ними?

К.Ір.: У мене тільки одна нагорода, а саме Премія Спілки письменників Румунії (1990) за *Білий рояль*. Але зі мною сталося ще й таке. В 1985 (а може, 1986, не пам'ятаю) зустрівся я одного дня з письменниками Фанушем Нягу і Йоном Баєшу, які якраз вийшли із засідання комісії, яка ухвалювала літературні премії. Оба накинулися на мене: «Ходім випити могогорич! Ми щойно голосували, щоб тебе преміювали за роман *Ранок!*». Але список премійованих письменників вислали в ЦК компартії, звідки – аж через три місяці! – список вернувся без двох імен: Корнелія Ірода і Нормана Мані. В ЦК запитали тодішнього президента Спілки письменників, відомого прозаїка Д. Р. Попеску: «То правда, що Корнелій Ірод священник?». «Правда. Але він – піп православний...» – поспробував він нехитро оправдати мою премію. Але не дали.

М.Г.Т.: Над чим сьогодні працюєте і які ваші майбутні літературні плани?

К.Ір.: Як і ви, я пишу двома мовами: румунською

й українською. Це вигідно, бо коли щось трудно «народжується» на одній мові, можна взятись за інше на другій, а якщо й те інше «поскрипує», перекладаю. Недавно закінчив перекладати на румунську мову коротку прозу двох моїх улюблених письменників. Це Григій Тютюнник (з української) і Василь Шукшин (з російської). Як вам відомо (бо й ви цьому сприяли), цього року уклалася угода між спілками письменників Румунії та України видати в перекладах збірку прози сучасних українських письменників у Бухаресті, а румунських прозаїків у Києві. Мені запропонували перекласти твори кількох дуже цікавих авторів. Це Марина Варич, Юрій Винничук, Олександр Денисенко, Мирослав Дочинець, Світлана Єременко, Марина Єщенко і Олександр Жовна. А мій роман *Ворог мого ворога*, на жаль, дуже туго росте, але надіюся таки дописати його до наступної осені. Одночасно продовжую добавляти нові «промахи» до вже опублікованих у «Нашому голосі». Обіцяю також нові матеріали для Вашої «Mantaua lui Gogol».

М.Г.Т.: Як людину творчу, що вас надихає на написання нових текстів?

К.Ір.: Найбільше – людське горе (в тому числі й своє). Труднощі життєвого шляху, любов, смерть. Дуже рідке натхнення від радості, будь вона моя чи чужа – щасливі хвилини чомусь не підохочують писати...

М.Г.Т.: Яким чином ви пишете і, що вам потрібно для ефективної роботи, які умови? Як виглядає ваш робочий день?

К.Ір.: Я пишу досить важко, а часто навіть лінуюся писати. Щодо умов, я не маю чудернацьких претензій, як розказується про інших. Перш за все, потрібен певний душевний стан. А який саме – я не в силі описати. П'ю поволі філіжанку гіркої кави, але тепер без цигарки (я кинув курити тридцять років тому). Колись я писав вночі, а вже, мабуть, поверх сорок років пишу вранці. Устаю о четвертій годині, рідше пізніше, і працюю, доки можна, тобто скільки дозволяє програма даного дня – до восьмої, до десятої, а то й довше, якщо не треба кудись іти.

М.Г.Т.: Крім літератури, що ви ще любите?

К.Ір.: Люблю подорожувати – пішки, машиною (за кермом я чудово відпочиваю) чи поїздом. Літаком ні, бо через швидкість, звичайно, подорож здається надто короткою, нецікавою; автобусом теж ні, бо не дуже можна любоватися пейзажем і зупиняти, де забагнеться.

Люблю також рибалити. Цим пояснюється, що тридцять чотири роки я проводив літню відпустку в Дельті Дунаю, з яких двадцять шість підряд у Свинту Георгіє.

Любив я колись грати футбол, кататися на лижах та ковзанах, мандрувати марицейським лісом і лугом річки Сучави. Не оминав я також жодного балу й танцював цілу ніч. Було та відгуло...

Подобаються мені також веселі дружні зустрічі.

М.Г.Т.: Дякую за щирі розмови і бажаю вам творчої сили та дубового здоров'я!

Юрій ПАВЛИШ

Із циклу

ПРИСВЯТНІ СОНЕТИ

* * *

Здоровим будьте, Пане Ребошапко,
Горою знань продовжуйте життя.
Я вірую: часовість майбуття
Затримає усе своє до крапки.

Яке б в житті не мріялось життя
І як би то не керувала гадка,
Все витримає впень надії кладка
Й порою розгалужить сприйняття.

Здоровим будьте й жийте, пане Йване,
Бо Ваша квітка праці ще не в'яне
І не боїться денності загроз.

У грі життя не вільно правду крити,
Я і від Вас навчився в праці жити,
Витримуючи спеку і мороз.

* * *

Здоровим будь, Михале Михайлуце,
На все, що добре і на много літ.
По-різному ми бачимо наш світ
І сперечанням але і співзвуччям.

Ми, маючи по своєму алфавіт
Думок і різні їхні мовні струччя,
Відкидуємо різне каменюччя,
В серцях оберігаючи граніт.

Граніт в серцях... та серця не камінні,
Тому й наші думки іноді спільні,
Тому і перед Богом ми завжди

Не зраджували українську мову,
З Тарасом увійшовши здавна в змову
То ж, друже, много літ з роси й води.

Володимир АНТОФІЙЧУК

«НАШ ГОЛОС» І УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА РУМУНІЇ: ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ

Доповідь, представлена на конференції *Українська література Румунії і «Наш голос» як її дзеркало, приуроченій 25-річчю від заснування літературно-культурного журналу українських письменників Румунії «Наш голос»*

(Продовження з № 257)

А тепер про факти власне літературні, з якими також тісно пов'язані витоки українського письменства Румунії. Десь наприкінці 1870 року до Сучави прибув священник і поет Микола Устиянович. Соратник «Руської трійці», один з найактивніших учасників українського національного відродження в Галичині 1848 – 1849 рр., найвизначніший західноукраїнський письменник після відходу Маркіяна Шашкевича й перед появою в літературі Юрія Федьковича, він прослужив у колишній столиці Молдавського князівства повних п'ятнадцять літ – до останнього свого дня 3 листопада 1885 року. Стомлений життєвими негараздами й недугою, він проте зберіг жваву громадянську позицію, активно переймався проблемами міста, дбав про його благоустрій, близько зійшовся з місцевою інтелігенцією, заприятелював із Міхаєм Емінеску.

Згадуючи про родину Устияновичів, Ольга Кобилянська писала: «Це був перший правдивий руський дім, в який увійшли ми, діти, й почули, крім у рідній хаті, і деінде руську (так звали тоді українську мову) мову й руські пісні; де, так сказати б, розумілися усі й жили одним духом: малі й дорослі, старші й менші»¹². Професор Микола Чередарик не погоджувався з таким висновком письменниці, вважаючи, що тоді українська мова в Сучаві була досить поширеною. За його дослідженнями, між 1871 – 1884 рр. місто налічувало 174 українці. Проживали українці також у сусідніх селах Іпотешти, Марицея, Гатна, Данила, Калинешти¹³.

У Сучаві Микола Устиянович написав тільки два твори – поезії «Сон внучки» (1884) та «Вспомини» (липень, 1884), які, безумовно, мають велике історико-літературне значення. Та в нашому випадку найважливішим є те, що той «правдивий руський дім»,

про який писала Ольга Кобилянська, дав українській літературі, крім Миколи Устияновича, ще трьох письменників. Старший син *Корнило Устиянович* (1839 – 1903), більше відомий як талановитий художник, був автором історичних поем і публіцистичних творів. Активніше літературною працею займалася донька – *Марія Устиянович-Бобикевич* (1859 – 1949). Від 1870 р. вона разом з батьком проживала в Сучаві, познайомилася там з Ольгою Кобилянською і до кінця її життя приятелювала з нею. Завершився її життєвий шлях у місті Римніку-Вилча (Румунія). У місті Орадя і досі проживає її родина, в якій зберігається частина архіву письменниці.

Літературна спадщина Марії Устиянович-Бобикевич складається з громадянської, пейзажної та інтимної лірики, драматичних творів, мемуарів (зокрема, «Споминів про часи Першої світової війни») тощо.

Закоханою у письменницьку творчість була й онука Миколи Устияновича – *Клавдія Бобикевич-Шора* (1896 – 1971), з-під пера якої вийшли оповідання з життя інтелігенції, повість «Українські таланти» (1927), спогади про Ольгу Кобилянську, опубліковані в книзі «Ольга Кобилянська. Альманах у пам'ятку її сороклітньої письменницької діяльності (1887 – 1927)» (Чернівці, 1928).

Загалом внесок родини Устияновичів у становлення української літератури на теренах Румунії належить дослідити уважніше.

Про роль Ольги Кобилянської, Сидора Воробкевича та Сильвестра Яричевського в історії української літератури і почасті румунської культури відомо майже все. Однак наважуся зробити деякі акценти, які стосуються Ольги Кобилянської. Певну освіту велика письменниця здобула в системі тодішнього німецькомовного навчання. Але виховувалася вона на інших засадах – на тих культурних традиціях,

які споконвіку формувалися й усталилися на тій землі, на якій вона народилася і проживала до двадцятишестирічного віку. Тут вона написала свої перші твори «Гортенза, або Нарис з життя однієї дівчини», «Доля чи воля», «Картина з життя Буковини», «Вона вийшла заміж», вела щоденник. Гура Гуморулуй, Сучава, Кимполунг, Ватра-Молдавиця, їх околиці в обрамленні незрівнянної краси природи дали їй те, що живило всю її творчість – оту дивовижну гармонію з навколишнім світом, у якому сильною відчувається лише та особистість, яка розуміє його усім своїм еством, відчуває його могутність від найвищої гори і найстрімкішої ріки до найменшої піщинки й краплинки. Саме від такого відчуття народилася більшість її творів.

За три дні до свого від'їзду з Кимполунга, 10 липня 1889 р., тяжко переживаючи майбутню розлуку з ним, Ольга Кобилянська записує до свого щоденника: «Ще лише кілька днів я буду тут. <...> Я зціплюю зуби й насплюю брови... Мій краю, мій милий краю, де в мені народилося стільки думок, де я стільки витерпіла, вистраждала, стільки передумала і перемріяла, від стількох речей відмовилася, як я сумуватиму за тобою і плакатиму кривавими сльозами! Прощай!»¹⁴. І буквально через день: «Так, останній вечір у рідному краю. Як би мені хотілося назавше затримати тебе в душі, тебе, де я стала тим, чим є. Прощай, милий, незрівнянний, незабутній гірський краю, прекрасний улітку й чарівний узимку. <...> Тут, у рідному краю, належало б сказати останні слова. Тут я багато всього залишаю, велику частку своєї душі і своїх почуттів, багато образів, уяви і своєї сили»¹⁵. Отже, Румунія для Ольги Кобилянської – рідний, милий серцю край. То хіба нема підстав вважати велику письменницю рідною донькою цього чарівного куточка румунської землі?

Серед багатьох заслуг Ольги Кобилянської перед українською культурою – заохочення до літературної праці молодих талантів. Так було, наприклад, у випадку з Марією Устиянович-Бобикевич та Клавдією Бобикевич-Шорою. У 1912 р. на письменницьку

дорогу вона благословила *Сидонію Никорович-Гнідий* (1888 – 1957). Біографічних відомостей про цю надзвичайно талановиту письменницю маємо небагато. Навіть по-різному в довідкових виданнях зазначається дата і місце її народження. Зовсім недавно вдалося віднайти свідоцтво про її хрещення, згідно з яким вона народилася 14 грудня 1888 р. в селі Рушій-пе-Боул (тепер – Палтіну) поблизу Кимполунга в родині сільського вчителя Іллі Ілюка. Відтак батьки переїхали до Репуженців, що на Заставнівщині. Але письменниця сумувала за своїм гірським краєм, що відбилася у творі «Водопад» (1913): «Як настане літо, то якась невідома сила тягне мене в гори. Я з роду гірська дитина. Та пізніше кинула мене доля на подоле. Мені тут, на поділю, літом якось ніяково»¹⁶.

Письменницьку творчість Сидонія Никорович-Гнідий поєднувала з редагуванням «Літературно-наукового додатку» до газети «Хліборобська правда», а з 1935 р. вела в ній і постійну рубрику «Жіночі справи». У 1930-х роках письменниця співпрацювала з журналом «Самостійна думка», в якому редагувала два додатки – «Самостійна думка української матері» та «Державно-творча трибуна України». У 1934 р. товариство «Жіноча громада» влаштувало разом із представниками інших організацій вечір письменниці, яка виїжджала на постійне проживання до Старого Королівства. Прощальну промову виголосила *Ольга Гузар* (1888-1945), письменниця й громадська діячка, про яку також належить сказати відповідне дослідницьке слово.

Сидонія Никорович-Гнідий – авторка поезій у прозі, етюдів, новел, оповідань, повістей. До речі, її повісті «Анничка» (1913), «Касандра» (1914), «Марія» (1914) опубліковані в «Літературно-науковому вістнику», найпрестижнішому на той час українському письменницькому журналі. У ньому планувалося надрукувати й повість «Маріуца», однак задуму завадила війна. Твір і досі залишається в рукописі.

Померла Сидонія Никорович-Гнідий, як засвідчує документ про її смерть, 13 травня 1957 р. в місті Арад (Румунія).

(Продовження на 23 с.)

¹⁴ Кобилянська О. Слова зворушеного серця: Щоденники. Автобіографії. Листи. Статті та спогади / Ольга Кобилянська. – К.: Дніпро, 1982. – С. 184.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Гнідий С. Водопад / С. Гнідий // Ілюстрована Україна. – 1913. – Ч. 10. – С. 5.

¹² Кобилянська О. Твори: У 5 т. – Т. 5 / Ольга Кобилянська. – К.:

¹³ Див.: Чередарик М., Микола Устиянович (7.XII.1811 – 3.XI.1885) / Микола Чередарик // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1986. – С. 167 – 168.

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XVI)

(Продовження з 19 с.)

Віншій статті з того ж 1963 р., детально повторюючи до тоді здійснене в галузі слов'янсько-румунських діалектологічних дослідженнях, Еміл Врабіє накреслює своєрідну програму подальшої праці у цій галузі, показовими прикладами та посиланням до авторитетних діалектологів вчислює ряд важливих аспектів, як, наприклад, вивчення законсекованих *архаїчних* (фонетичних, граматичних, лексичних) особливостей (ілюстрованих фактами з гуцульських говірок, вказаних Ф.Т.Жилком чи Емілем Петровічем), вивчення розвитку *мовних іновацій* конвергентними говірками, використання матеріалів слов'янських говірок в галузі *етимологічних* досліджень, вивчення міжслов'янських *мовних контактів* (наприклад, російських і українських говірок в Румунії), вивчення контакту чи ізоляваності слов'янських говірок Румунії із спорідненими сусідніми слов'янськими мовами, вивчення впливу румунської мови на слов'янські

говірки Румунії, поглиблення діалектологічних слов'янських студій на користь *історії румунської мови*, вивчення *слов'янсько-румунського білінгвізму* чи навіть *три- і квадрилінгвізму*, і, нарешті, *практичний* інтерес вивчення цих говірок, пов'язаний з вимогами освіти і культури слов'янських нацменшин, щоб у школі, наприклад, викладачі, обізнані із специфікою говірок, могли б ефективніше викладати відповідні слов'янські *літературні мови* і контрастивними методами навчати учнів *правильної румунської літературної мови*.

Ця своєрідна напучуюча програма охоплює і сугестії стосовно *методології* проведення польових діалектних обстежень, складання *лінгвістичних атласів*, написання *монографій* окремих говірок, укладання *діалектних глосарів* як підготовчих дій до укладання *діалектних словників*²⁰.

(Далі буде)

Примітки

- 1 V.P.Hasdeu, *Arhiva istorică a României* (1865-1867).
- 2 A.Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane. I. Éléments latins..., II. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-modernes et albanais*, Francfurt, 1870-1879.
- 3 Ioan Bogdan, *Însemnătatea studiilor slave pentru români* (lecție inaugurală, București, 1894).
- 4 Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine* («Influența slavă», pp. 237-287), Paris, 1901.
- 5 Ilie Bărbulescu, *Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul XVI și XVII, în legătură cu monumentele paleo-, sârbo-, bulgaro-, ruso- și româno-slave*, București, 1904; *Curentele literare și elementele slave vechi*, București, 1929.
- 6 P.Cancel, *Termeni slavi de plug în daco-română*, București, 1921; *Despre «rumân» și despre unele probleme lexicale vechi slavo-române*, București, 1921; *Introducere la filologia și lingvistica slavo-română*, București, 1938.
- 7 Th.Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*, București, 1925.
- 8 S.Pușcariu, *Études de linguistique roumaine*, Cluj-București, 1937.
- 9 Al.Rosetti, *Istoria limbii române.III.Limbile slave meridionale*, București, 1940; *Influența limbilor slave meridionale asupra limbii române (sec. VI-XII)*, București, 1954.
- 10 Al.Graur, *Les verbes «réfléchis» en roumain*, BL, VI, 1938, pp. 42-87; *Notes étymologiques*, «Mélanges linguistiques», Paris-București, 1936, pp.115-121.
- 11 Детальніше див.: G.Mihăilă, *Slavistica românească*

- după 1944 și sarcinile ei actuale (Lucrările de lingvistică), «Romanoslavica», IV, București, 1960, p.5-34.
- 12 Emil Petrovici, *Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*, Cluj, 1935.
- 13 I.Pătruț, *Fonetica graiului huțul din Valea Sucevei*, Editura Academiei R.P.R., București, 1957.
- 14 Acad. Emil Petrovici, *Sarcinile actuale ale dialectologilor din R.P.R.*, «Fonetica și Dialectologie», vol. I, București, 1958, pp. 207-210.
- 15 Acad. Emil Petrovici, *Toponimice slave de est pe teritoriul Republicii Populare Române.I. Toponimice prezentând H provenit din G*, «Romanoslavica», IV, 1960, pp. 41-64.
- 16 Acad. Emil Petrovici, *Toponimice slave de est pe teritoriul Republicii Populare Române. II. Toponimice cu polnoglasi*, «Romanoslavica», VI, București, 1962, pp.5-18.
- 17 Arion Vraciu, *Note de dialectologie slavo-română (Observații asupra unui grai ucrainean și a unui grai rusesc din Republica Populară Română)*, «Romanoslavica», VII, 1963, p. 147-158.
- 18 В.Васченко, *О фonomорфологической адаптации славянских заимствований (На материале румынских элементов восточнославянского происхождения)*, «Romanoslavica», IX, 1963, pp. 43-64.
- 19 Emil Vrabie, *Privire asupra localităților cu graiuri slave din Republica Populară Română*, «Romanoslavica», VII, București, 1963, pp.75-86.
- 20 Emil Vrabie, *Stadiul actual și sarcinile cercetării graiurilor slave din Republica Populară Română*, «Romanoslavica», VII, București, 1963, pp. 55-74.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПІСНІ ПРО ПОТОЦЬКОГО

В циклі «Анонімні вірші про визвольну війну 1648-1654», між такими віршами, як «Висипався хміль із міха», «Которії прийшли, Хмельницького аби поймали», «На битву під Корсунем», «Дума козацька о війні з ляхами над рікою Стиром», «Похвала віршами Хмельницькому од народа малоросійського», «Епітафія Богдану Хмельницькому» та іншими, знаходимо і вірш «Пісня про Миколая Потоцького і козацькі перемоги».

Пісня про Потоцького під назвою «Stihurile omului străin» («Вірші чужинця») знаходиться і в Бібліотеці румунської академії – в одному зі збірників рукописів (частина 1163). Рукопис належав М. Гастеру (йдеться про румунського філолога, публіциста, фольклориста, літературного історика єврейського походження, рабина Мосеса Гастера, якого було вигнано з Румунії під час правління уряду Йона Бретіану). Це копія рукопису із середини XVIII-го століття, якій бракує кінець. Рукопис був зшитий самим Гастером, який занотував на першій сторінці заголовки чотирьох (зі шести) рукописів: «Întrebări și răspunsuri» («Запитання і відповіді»), «Judecata cea de pe urmă» («Останній суд»), «Descoperirea liturghiei» («Відкриття літургії»), «Tînguirea lui Adam» («Плач Адама»), якими користувався, коли писав «Румунську хрестоматію».

На превеликий жаль, збереглися тільки дві сторінки рукопису, верхня частина другої сторінки трохи порвана, і, здається, не тільки закінчення немає, але й між першою і другою сторінкою, мабуть, бракує одна сторінка, бо текст не має плинності. Збереглося всього 117 віршів, переписаних, в деяких місцях негодяще, мабуть, через те, що переписувач не розумів, що пише в оригіналі, чи в попередній копії. Ймовірно пісня-вірш була набагато довшою, ніж те, що залишилось написано на двох сторінках рукопису.

Пісня про Потоцького «Вірші чужинця» – це елегія, яка висловлює жаль з приводу людської долі, долі людини, яка потрапила на чужину і живе у жахливому стражданні, людини, яка чекає смерті, бо тільки вона, смерть, в змозі визволити її. Крім того, в деяких місцях вірш подібний до стародавнього голосіння, як, наприклад, до «Плачу Адама» чи «Процання мертвих».

Професор Кіцімія доходить висновку, що єдиний конкретний історичний елемент зі всієї пісні про Потоцького це згадка про його ім'я: «славнозвісний Потоцький», «хоробрий командир Росії великої»

Миколай Потоцький — «Ведмежа лапа»

(«Rusiei celei mari»), про нещасливі пригоди якого розповідає пісня. «Хто цей персонаж і про які пригоди йде мова?», – запитується професор Кіцімія, після чого пояснює: «В першу чергу, Росія велика, це Червона Русь (Ruș Czerwona), яка на відміну від Чорної Русі (Ruș Czarna), займала великий територіальний простір від Львова до поза межі України, і яка наприкінці сімнадцятого століття знаходилася під пануванням польського феодального режиму».

Якраз саме ця територія була в той час сценою драматичних та кривавих битв, в яких воювали поляки, українці (козаки), татари, турки та молдовани, підштовхувани до бою інтересами польської шляхти.

(Продовження на 22 с.)

ПІСНІ ПРО ПОТОЦЬКОГО

(Продовження з 21 с.)

Щоб зрозуміти «жахливе страждання» Потоцького, професор Кіцімія у своїй праці презентує коротко історію польсько-українського конфлікту, починаючи з 1620 року, з Цецорської битви (біля Ясс) Речі Посполитої з турецько-татарськими військами, в якій поліг гетьман Станіслав Жолкевський (його знайшли з відрубаною рукою і без голови), відрубану голову надіслали султану в Стамбул, а після цього на списі носили вулицями столиці. В полон потрапили також Марціян Казановський, Миколай Потоцький та майбутній гетьман України Богдан Хмельницький, а його батько Михайло Хмельницький поліг в бою, його смерть знайшла своє відображення в «Думі про Михайла Хмельницького»:

*«Відкіль їдеш? Від Дунаю.
«А що чував про Михайлу?
«Еге, чував! я сам видав:
Йшли Ляхи на три шляхи,
Козаченьки на чотири,
А Татаре поле крили.
А в тім війську Козацькому
Їхав возок, та й покритий
Червоною китайкою,
Заслугою Козацькою.
А в тім візку було тіло,
Порубане, і почорніле;
За тим возком кінь Лицарський,
Веде коня хлоп Козацький,
Держить в руці спис довгенький,
А у другий меч ясенський,
Ой ще з меча і кров тече.
По Михайлу мати плаче.
Не дуже син порубаний,
Головонька на три часті,
Біле тіло на чотири.*

Наступного року турки знову йдуть війною на Польщу і обложують Хотинський замок, в якому закрилось польське військо на чолі з великим литовським гетьманом Яном Каролем Ходкевичем. В середині сімнадцятого століття шведи вдерлися до північної частини Польщі, але глибоко тривожними виявились особливо внутрішні народні рухи проти польських землевласників, які почалися на території

України, а опісля продовжились і в інших частинах Польщі.

Ще починаючи з шістнадцятого століття багато польських магнатів почали займати великі ділянки землі в Україні, і таким чином маєтки родів Вишневецьких, Потоцьких, Конецпольських та інших стали справжніми незалежними державами.

В Україні, як нам добре відомо, започаткувалась нова соціальна організація, яка складалась головню із землеробів, гречкосіїв, яка розташувалась за порогами Дніпра. Число козаків зростало дивовижно завдяки тим, які втікали з маєтків польських магнатів. Козацтво стало великою силою, яка рівнялась в боях з татарами, а також, пливучи човнами вниз по Дніпру, козаки ставали загрозою для турків. Під час Стефана Баторія починається залучення козаків до державної служби з платнею і деякими правами, завдяки яким козаки вважались вільними в їхніх оселях. Їхнє число було свідомо зменшено, щоб залишились працювати в маєтках польських землевласників, а з іншого боку, щоб вони не стали нестримною силою. Але боротьба українського народу проти польської експлуатації не припинялась. В 1648 році вибухло чергове повстання українського народу на чолі з Богданом Хмельницьким. «От же Хмельницький може – / Поможі йому, боже, / Тих куркоідів бити, / Як жидів неживити!» («Висипався хміль із міха»).

Цього разу народний рух був набагато сильнішим. Гетьман Миколай Потоцький висилає проти повстанців свого сина Стефана, але Богдан Хмельницький перемагає його біля Кодацької фортеці, що на правому березі Дніпра, навпроти Кодацького порогу (сьогодні село Старі Кодаки). Стефан Потоцький гине від ран, отриманих в бою. «Чи не ти, Степанкусараче, / Од козаків гарачий, / Не ти сь брав їм хутори? / Єст інші тепер пори!» («Висипався хміль із міха»).

Гетьман Миколай Потоцький разом з гетьманом Марціном Калиновським вирішують провчити Хмельницького та його повстанців, але не пощастило їм ні цього разу, бо Богдан Хмельницький отримує над ними перемогу у битві під Корсунем, а обох гетьманів бере в полон і відправляє до Криму, де Потоцький вже побував.

«Саме про цього «хороброго, славнозвісного командира Потоцького» йдеться в румунському рукописі «Stihurile omului străin», але чому саме По-

тоцький, і яким чином він увійшов у румунську народну творчість? Завдяки зв'язкам, які підтримувала Молдавія з Україною та Польщею», – пояснює професор Кіцімія.

Ці історичні події відбувались під час правління молдавського господаря Василя Лупу, який підтримував зв'язки, як з польськими магнатами, так і з Богданом Хмельницьким, і був замішаний у багатьох історичних безладдях того часу. Василь Лупу разом з більшістю молдавських бояр стояли на боці поляків, з якими підтримували тісні стосунки. В 1645 році молдавський господар віддав свою старшу дочку Марію за Януша Радзивілла, а його менша дочка Руксандра мала вийти за Петра Потоцького, сина гетьмана Миколая Потоцького. Тому і не дивна увага, яку він приділяє сім'ї Потоцького, якого викупує за власні гроші з татарської неволі.

Але домніцу Руксандру сватає і Тиміш Хмельницький, і як нам добре відомо, історичні обставини та серце чарівної Руксандри були на боці українського козака. Через це невдале сватання ім'я Потоцького стало відомим у Молдавії і увійшло в румунські народні вірші.

1948 року, – пише професор Кіцімія, – польський етнограф Себастьян Філзак написав, що на території

«НАШ ГОЛОС» І УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА РУМУНІЇ: ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ

(Продовження з 15 с.)

Викладене вище, як чимало й інших фактів, дають підстави пов'язувати перший період історії української літератури Румунії з міжвоєнним часом. Тодішнім її центром розвитку були Чернівці, про що, як згадувалося вище, писав і Степан Ткачук, однак, на жаль, не розгорнув своєї тези.

У міжвоєнний період Чернівці відзначалися активним літературним життям. У місті українською мовою виходили газети й журнали, з-поміж яких із красним письменством найтісніше були пов'язані часописи «Каменярі» (1921 – 1922), «Щипавка» (1921 – 1922), «Промінь» (1921 – 1923), «Хліборобська правда» (1923 – 1938), «Рідний край» (1926 – 1930), «Час» (1928 – 1940), «Будяк» (1930 – 1931), «Самостійна думка» (1931 – 1937), «Самостійність» (1934 – 1937), «Українська ластівка» (1933 – 1940) та ін. Із столиці Буковини до Старого Королівства на педагогічну роботу вимушено переїхала ціла когорта письменників – Святослав Лакуста (1884 – 1859), Іван Дошівник (1886 – 1973), Корнило Ластівка (1893

Румунії співалася (може співається і тепер) пісня про Потоцького. Він про це дізнався від польського професора Миколая Базалука, який з 1914 року викладав у Вижницькому ліцеї. Після першої світової війни Вижниця перейшла під румунську адміністрацію, а професор перейшов працювати до Турну Мегуреле, де дізнався, що в Добруджі співається пісня «про Пана Потоцького». (В Турну Мегуреле Базалук подружив з одним чоловіком, якого звали Секешяну, і той запропонував професору подорож до Добруджі, до свого знайомого, який мав добре вино і знав багато пісень: «Погуляємо добренько в нього і заспіваємо разом пісню про пана Потоцького»).

Пісня про Потоцького в Румунії не мала великої підтримки, ні соціальної ні історичної, тим паче, що фігура польського пана «командира», який воював проти українських козаків, не пробуджувала ніякого інтересу, ані симпатії, як не пробудив симпатії румунського народу жодний з боярів-експлуататорів.

Примітка: даний уривок праці побудований за літературною статтю «Cintecul lui Potocki» професора Йона Константіна Кіцімії, надрукований у одному з чисел журналу «Romanoslavica», та циклу «Анонімні вірші про визвольну війну 1648-1645».

– 1975), Денис Онищук (1901 – 1975), Осип Дуда (на жаль, роки його життя не вдалося точно встановити) та ін.

У міжвоєнний час культурно-громадська й літературна діяльність силами українців розгорнулася і в Бухаресті. Тут проживала численна громада українських емігрантів, діяло товариство «Буковина», яке видавало гумористичну газету «Гей руп». Літературну й публіцистичну творчість активно провадив Дмитро Геродот (1892 – 1975), автор поетичної збірки «Тернистий шлях» (1929) і численних публіцистичних виступів, опублікованих здебільшого в журналі «Тризуб». У бухарестському видавництві «Життя» прозову збірку «3 днів лихоліття» (1940) надрукував відомий український письменник Ілько Гаврилюк (1881 – 1947). Наразі не вдалося встановити, якими ще книгами українських авторів це видавництво відзначилося.

У післявоєнний період українська література Румунії увійшла в інтенсивнішу фазу свого розвитку. На цю тему написано чимало, але ще більше належить написати.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ • ПРЕЗЕНТАЦІЯ • ПРЕЗЕНТАЦІЯ

Ірина МОЙСЕЙ

«Українці в Добруджі» Віргілія Ріцька – ПЕРШИЙ ВНЕСОК НАЩАДКА ЗАДУНАЙСЬКИХ КОЗАКІВ ДО ІСТОРІЇ ДОБРУДЖАНСЬКОГО УКРАЇНСТВА

28 листопада ц.р. в тульчанському осередку Союзу українців Румунії відбулася презентація книжки «Українці в Добруджі» Віргілія Ріцька.

Оскільки в цей день, четверту суботу листопада, весь український світ вшанує пам'ять знищеного голодом у мільйонних масштабах населення України, захід розпочався панахидою за жертвами голодоморів.

Посля поминальної служби голова Тульчанської повітової філії СУР Дмитро Черненко привітав присутніх і представив гостей, які прибули на презентацію книжки. Поміж іншим він зауважив, що вихід у світ книжки «Українці в Добруджі» – «це щасливий момен у житті нашої нацменшини, бо нарешті і ми маємо свого роду «візитну картку», значно глибшу, автентичнішу та інформативну». Про те, як народжувалася книга, як працювалося над нею, Дмитро Черненко запросив розповісти «причетних» – автора Віргілія Ріцька та редактора письменника Миколу Корсюка, а до коментаріїв щодо книжки – письменника Михайла Трайсту, якому теж не є чужою тема козацтва на румунських теренах.

На початку Микола Корсюк підкреслив, що автор презентованої книжки не є початківцем, він давно відомий «як пристрашений дослідник українського коріння в цих (добруджанських) краях, наполегливий збирач фольклору і

етнографії взагалі». Також Микола Корсюк наголосив, що «Українці в Добруджі» є першою книжкою, в якій відображена коротка історія української громади в цих краях, а саме, як з'явилися українці тут, як вони зуміли заснувати поселення, описані в даній книжці, а також коротка унікальна історія виникнення Запорізької січі і її відгалуження – Задунайської січі. Прагнення до волі було тою

рушійною силою, яка привела козаків за Дунай і спонукала їх заснувати на території Османської імперії Задунайську січ із центром у Верхньому Дунавці, «де поміж часом ми спромоглися поставити пам'ятний знак як свідчення минулої історії запорізького козацтва».

Віргілія Ріцька розповів, що працював роки, якщо не десятиліття, над цією книжкою, оскільки ще кілька років тому не було тих електронних засобів, які сьогодні полегшують доступ до інформації. Було важко віднаходити різні дані, довелося багато часу провести в архівах. Автор книжки «Українці в Добруджі» пригадав, що перші українці в цих краях появилися ще в 970 році,

ПРЕЗЕНТАЦІЯ • ПРЕЗЕНТАЦІЯ • ПРЕЗЕНТАЦІЯ

разом із князем Святославом Ігоровичем, який побудував на березі Дунаю фортецю Переяславець, на місці сьогоднішнього села Нуферул, куди навіть планував перенести столицю Київської Русі. Друга хвиля українців – так званих вірних або довговусих українців – прийшла в Добруджу в XVI-XVII ст., а пізніше, в 1709 році, прибули українські козаки під проводом гетьмана Івана Мазепи. Та найбільш масове переселення українців за Дунай почалося після розсунування Запорізької січі. «Я переконаний, що у цій книжці, не вичерпав усі теми і не охопив усі події, – підкреслив Віргілія Ріцько, – сподіваюся, що почату мною працю продовжать і доповнять інші дослідники».

Михайло Трайста подякував Віргілію Ріцько за книгу і сказав, що, можливо, не знає його особисто краще, ніж країни автора, натомість дуже добре знайомий з його творчістю і дослідницькими та фольклорно-етнографічними працями. Будучи добре обізнаним із темою українського козацтва на теренах сучасної Румунії, він підкреслив, що інтервенції козаків були не раз рятівними, головню для Молдавського князівства, а «загони воїнів, спраглих до пригод і військової здобичі», як описували козаків автори хронік, були добре відомі румунам, що знайшло своє відображення і в румунській літературі. На завершення Михайло Трайста висловив переконання в необхідності перекласти презентовану працю румунською мовою.

Треба відмітити, що на захід прибув добре відомий українцям Румунії, а головню добруджанцям, декан історичного факультету Одеського національного університету В'ячеслав Кушнір, який провів

немало досліджень в Добруджі, результати яких уміщені у його численних працях і монографіях (одну із його книжок «Українці за Дунаєм» Віргілія Ріцько переклав румунською мовою). В першу чергу він висловив подяку за те, що українці Румунії разом із всією Україною вшанували пам'ять жертв голодоморів, і подарував тульчанській українській громаді дві книги із свідченнями про цей жахливий період в історії українського народу. Також В'ячеслав Кушнір наголосив, що збірки фольклору Віргілія Ріцька служать науковцям в Україні добрим джерелом для розуміння того, як розвивалася українська громада Добруджі, як розвивалася її культура. Щодо презентованої книжки «Українці в Добруджі» одеський науковець підкреслив, що і вона містить цікаві для науковців матеріали, головню та частина, в якій йдеться про українські села, перепис населення і т.д. – «це дійсно джерело, яке потребує осмислення для того, щоб ми з усіх боків мали уявлення про природу розвитку української громади в північній Добруджі».

Книжка «Українці в Добруджі» викликала інтерес української добруджанської громади, і не тільки, про це свідчить і активна дискусія після офіційної презентації, в яку вступила велика кількість зацікавлених присутніх з похвалою чи зауваженнями, доповненнями і уточненнями. Безперечно, в

історії українців Добруджі залишається ще багато спірних і нез'ясованих питань, але слід погодитися із одеським науковцем В'ячеславом Кушнірем, який сказав, що поява такої книжки, як «Українці в Добруджі», служить поштовхом і спонукає до нових досліджень і пошуків.

(Фото автора)

Володимир АНТОФІЙЧУК

МИХАЙЛО МИХАЙЛЮК: На життєвих перевалах

(Продовження з № 257)

Відділення української мови та літератури Бухарестського університету, на якому Михайло Михайлюк навчався в 1959-1964 рр., було засноване 1952 року, дещо пізніше, ніж сербохорватське, чеське, словацьке і польське. Першим його викладачем, а отже, й основоположником, став випускник філософського факультету Чернівецького університету Костянтин Драпака, якого, за словами професора Івана Ребошапки, «слід уважати одним з найвагоміших зачинателів і символом нового післявоєнного українськомовного шкільництва в Румунії»¹. 1954 року для викладання на відділення прибула випускниця Харківського університету Магдаліна Ласло, 1957 року – вихованці Київського університету Стеліан Груя Яцентюк і Михайло Бодня, роком пізніше – кандидат філологічних наук, випускник Харківського університету Микола Павлюк. Для викладання К. Драпака залучав також В. Білівського, С. Загородного, М. Іванович, Н. Бурчу-Лєсяну². Загалом відділення «відіграло винятково позитивну роль у підготовці цілої плеяди викладачів української мови та літератури для роботи у системі румунської освіти протягом наступних поколінь»³. Крім того, воно давало професійний вишкіл майбутнім письменникам, літературним критикам, журналістам, видавцям, редакторам, культурно-освітнім працівникам і т. ін.

До студентської аудиторії Михайло Михайлюк увійшов усебічно підготовленим, із бездоганним володінням рідною літературною мовою, широкою обізнаністю з українською класикою, певними світоглядними переконаннями, в яких домінував здоровий критицизм у ставленні до так званих соціалістичних перетворень. А вже юнак на власні очі бачив шкідливість колективізації, яка руйнувала селянське господарство і вбивала в людині одвічний потяг до землеробської праці. Назавжди в його школяря, пам'яті засіли денні й нічні «духи», які намагалися затягнути селян до колгоспу. Прикро вражало хлопчача й те, що серед тих горе-агітаторів були і його вчителі, які лукавили фальшивими розповідями про колгоспний добробут і перед своїми учнями, і перед їхніми батьками. Тому він, захищаючи тата й маму від «райського» життя на спільній ниві, наважився навіть викричатися на набридливу агітаторку-вчительку, за що йому добряче перепало в школі на утемістських зборах. Згодом ці події Михайло Михайлюк описав у статті під промовистою назвою «Пригадаймо трагедію села – колективізацію» (1991), зауваживши, що українські письменники Румунії, за кількома незначними винятками, ніколи не прославляли у своїх творах колективний спосіб

господарювання, бо сприймали його як безглуздий факт в історії селянства, як наругу над землею і її справжнім хазяїном.

Нетерпимість до облудливих слів про нібито переваги соціалістичного способу життя і непогрішність марксистсько-ленінського вчення особливо посилювалася у Михайлюка-студента тоді, коли він чув заклики своїх університетських професорів вивчати науковий соціалізм, діалектичний та історичний матеріалізм для нібито користі власних світоглядних орієнтирів. Обурливо відгукувався принциповий юнак і на безпідставні закиди деяких наставників на адресу студентів-українців, яких постійно підозрювали в так званому буржуазному націоналізмі.

Загалом університетське навчання породжувало в Михайла Михайлюка дwoяке враження. З одного боку, його приваблював світ нових знань, а з іншого, – він потерпав від нудних лекцій, на яких, приміром, ішлося про романи «Бур'ян» Андрія Головка та «День отця Сойки» Степана Тудора як про найкращі в українській літературі. Тож допитливий студент змушений був здебільшого самотужки шукати для себе інтелектуального порятунку – поринув у молоду румунську літературу, захопився світовою, здебільшого російською класикою, в оригіналі прочитав Льва Толстого, Івана Тургенєва, Михайла Лермонтова, Максима Горького, Володимира Короленка, Антона Чехова. Крім того, пробував свої сили в перекладах українською мовою румунських авторів, почав писати власні оповідання, відчув потяг до літературної критики. Завдяки своєму університетському викладачеві і водночас головному редакторові газети «Новий вік» Михайлові Бодні третьокурсником опублікував низку статей під назвою «Українська література в РНР», чим розпочав свій шлях літературного критика.

Багато для становлення Михайла Михайлюка як письменника і літературного критика дали приятельські стосунки із Стеліаном Груєю Яцентюком, за характеристикою першого, «молодим симпатичним асистентом» Бухарестського університету, поетом і прозаїком, який активно заохочував студентів до художньої творчості, часто жартуючи: «Дав я тобі перо в руки, чи не дав? Тож що тобі залишається робити? Тільки писати!». Спілкування вимогливого вчителя й старанного учня покликало до життя не одну добру справу, корисну як для них самих, так і для загалу. Тому вихід поетичної книжки Стеліана Груї Яцентюка «Надра» (Бухарест: Критеріон, 1971), в якій зазначалося й ім'я Михайла Михайлюка як редактора, – не звичайна випадковість, а закономірність, якій передували університетські лекції, житейські

і творчі стосунки особистостей, поєднаних відданістю літературі.

В університеті Михайло Михайлюк здобув авторитет сумлінного і знаючого студента, здібного до наукової праці й художньої творчості. Тому Магдалена Ласло намагалася прилаштувати його на кафедрі славистики чи в Інституті фольклору. Однак її старання виявилися марними, і Михайло був уже готовий, як він писав, «піти в народ» і «стати апостолом на освітній ниві»⁴, тобто приступити до виконання обов'язків учителя румунської мови та літератури в одній із шкіл Сучави. Та буквально за день до від'їзду несподівано отримав підписане міністром культури урядове призначення на роботу в газету «Новий вік». «Отже, я став журналістом, та ще й українським, і ця професія була для мене якраз, – згадує Михайло Михайлюк. – Особливо любив писати критичні матеріали

**Михайло Михайлюк (крайній справа)
серед студентів українського відділення**

на злободенні теми й рецензії, критичні огляди нашої літератури. Не брався писати ні вірші, ні прозу, хіба робив переклади з румунської літератури. Письменником себе не бачив, найбільше міг сподіватися, що з мене вийде літературний критик»⁵. Останнє обнадійливо заяснило із виходом альманаху «Серпень» (1964), на сторінках якого новоспечений випускник Бухарестського університету опублікував одразу два матеріали – рецензію на збірку Оксани Мельничук «Славлію життя» і статтю про якість перекладів з румунської мови на українську творів Маріна Преди, Аурела Міхале та Еуджена Барбу у виконанні Сильвестра Загородного.

У середині 1960-х років українська література Румунії поповнилася новими талантами. Почали творити Іван Ковач, відтак – Микола Корсюк, Михайло Небиляк, вивірили свої естетичні орієнтири Степан Ткачук, Юрій Павліш, Корнелій Ірод, після реабілітації повернувся в літературу Орест Масикевич, продовжували писати Денис Онишук, Іван Шмуляк, Михайло Волощук та ін., а Михайло Михайлюк не відчував жодного потягу до поезії чи прози. Так тривало до 1969 р., коли засну-

валося видавництво для національних меншин «Критеріон», яке, за спостереженням Миколи Корсюка, стало ядром і центром плекання й розповсюдження найкращих літературних, історичних, фольклористичних, соціологічних, мовознавчих та інших досягнень культурного й духовного життя національних меншостей в міру таланту й можливостей кожної з них»⁶. Окремо виділив автор допису значення «Критеріону» для української меншини, для якої, за його словами, «першорядну роль взяла на себе література, усвідомлюючи себе насамперед як Слово, яке повинно стати на сторожі її буття, щоб невдовзі, в міру поповнення новими силами, розширити коло зацікавлень на інші ареали духовного життя»⁷. Безумовно, ця важлива культурно-мистецька подія по-своєму вплинула й на Михайла Михайлюка, покликавши його до літературної праці. До

того ж, Магдалена Ласло порекомендувала його директору видавництва Домокошу Ґезі на посаду консультанта, редактора-екстерна. І він почав редагувати твори українських письменників, особливо поетичні. Оскільки прозаїків, які могли б спромогтись на окрему книжку ще не було, він видав колективний збірник «Наші весни» (1972), до якого включив новели й оповідання Корнелія Ірода, Івана Ковача, Миколи Корсюка, Василя Клима, Степана Ткачука, Івана Федька та ін. і який, безперечно, «можна вважати досить вагомим і цінним внеском у розвиток української літератури в Румунії, кроком до відображення багатопроblemності сучасного життя»⁸.

Отож, заглибившись у новий для себе вид літературної діяльності – редагування поетичних збірок, Михайло Михайлюк відчув приплив

творчих сил для написання власних віршів і 1971 року видав свою першу книжку під назвою «Інтермеццо». Слід зауважити, що 1970-1980-ті роки стали чи не найпродуктивнішими в письменницькій біографії Михайла Михайлюка. Услід за першою вийшли друком наступні книжки: віршовані казки для дітей «Мурчик-кіт упав з воріт» (1975), збірка малої прози «Біле-пребіле поле» (1974), романи «Не вір крику нічного птаха» (1981), «Міст без поруччя» (1988), літературно-критичні нариси «Слово про слово: Думки про українську поезію Румунії» (1983). Додаймо до цього численні статті, репортажі, інтерв'ю, опубліковані в румунській та українській періодиці, передмови до вибраних творів українських класиків, редагування книг українськомовних авторів Румунії, видання фольклорних збірок тощо, і перед нами постає чітка картина творчого злету Михайла Михайлюка. Зауважмо, що завдяки йому як упорядникові, авторові передмов, відповідальному редактору тоді побачили світ понад 30 книг.

(Продовження на 28 с.)

МИХАЙЛО МИХАЙЛЮК: На життєвих перевалах (Продовження з 27 с.)

З-поміж, погодьмося, такої досить поважної кількості видань передусім слід відзначити вихід у серії «Мала бібліотека» творів «Маруся» (1978) Григорія Квітки Основ'яненка, «На день добрий» (1980) Юрія Федьковича, «Каменярі» (1975) і «До світла» (1981) Івана Франка, альманахів «Про землю і хліб» (1972) та «Наші весни» (1972), книг «На місячних перехрестях» (1971) Ореста Масикевича, «Нащадки сонця» (1972), «Роздоріжжя» (1973), «Ворота» (1975), «Сюжет для новели» (1977), «Монолог дерева» (1980) Миколи Корсюка, «Явір, що в полі одинокий» (1974) Івана Ковача, роману «Любов до ближнього» (1978) Михайла Небиляка, фольклорних збірників «Ой у саду-винограду» (1971) Івана Ребошапки, «Ой ковала зозулечка» (1974)

Працівники «Нового віку» Михайло Бодня, Михайло Михайлюк та Іван Ковач

Мирослави Шандро та ін. Та найпомітніше і найважливіше місце в цьому переліку посіли десять випусків річника «Обрії» (1979 – 1989), котрі Михайло Михайлюк видав разом з Євгеном Мигайчуком та Миколою Корсюком, бо стосувалися вони не одного лише автора чи окремого твору, а цілого загалу письменників і науковців, які чи не вперше так потужно і різнобічно представили творчий та інтелектуальний цвіт української громади Румунії. За задумом упорядників, «Обрії» покликані були, як сказано у вступному слові, згуртувати довкола себе поетів, прозаїків, літературних критиків, істориків літератури, фольклористів, мовознавців та ін., а передусім – «дати можливість творчій молоді надрукувати свої літературні спроби»⁹. Із цим надважливим завданням річник успішно впорався, мобілізувавши під свої знамена десятки авторів, у тому числі й талановитих дебютантів. За відсутності спеціалізованого періодичного видання «Обрії» фактично взяли на себе роль літературно-мистецького журналу, ставши авторитетним попередником щомісячника «Наш голос», який почав виходити з 1990 року.

Заслуга Михайла Михайлюка перед українською літературою Румунії полягає і в тому, що завдяки його постійному піклуванню вона поповнювалася новими та-

лантами. Адже він, глибокий знавець поточного мистецького процесу, чітко усвідомлював, що рідне письменство матиме сприятливий ґрунт для подальшого розвитку тільки за умови свого кількісного і якісного зростання. Тому йому особливо важило, щоби в письменницькі ряди вливалися нові творці – «різного віку, більшого чи меншого обдарування, різного стилю і художнього рівня, щоби відбувалася рекуперація тих, що раніше подавали надії, але з різних причин перестали писати, щоби до літератури залучалися потенційні автори»¹⁰. І він заходився коло нелегкої праці, яка згодом дала добрі плоди: насамперед переконав свого шкільного товариша Василя Клима знову взятися за перо, внаслідок чого з'явилася низка прозових книг, а що особливо важливо для літератури, яка себе утверджувала в жанрах великої прози, романів «Гора» (1978), «Сонце і земля» (1980); ублагав скептичного Іллю Кожокаря повернутися до поетичної творчості – й успіх митця не забарився із виходом глибокодумних збірок «Гріх і натхнення» (1996) та «Єретичні поезії» (1999); нараїв Теофілю Ребошапці писати вірші рідною, українською, мовою, що ознаменувалося виходом чудової поезії, як, приміром, у книжці «Крила мовчання» (1986); заохотив сорокарічного Юрія Лукана до написання романів, бо той у товаристві був чудовим оповідачем, мав багатий життєвий досвід, а отже, зміг би написати талановиті твори, що, власне, підтвердив вихід таких речей, як «Терези» (1979), «Не тяжко крука вбити» (1982) та «Банальні ночі» (1985); благословив на творчу дорогу Василя Цаповця, Івана Негрюка та багатьох інших. Словом, Михайло Михайлюк саможертвовно працював задля появи нових талантів, кількісного і якісного примноження української літератури Румунії, хоч часу на власну творчість майже не залишалося.

(Далі буде)

Примітки

¹ Ребошапка І. Відрадіні поступування зачинателя українського шкільництва в Румунії: До 20-х роковин від дня смерті Костянтина Драпаки (28.V.1900 – 28.VIII.1987) / Іван Ребошапка // Наш голос. – 2007. – Серпень-вересень. – Ч. 158-159. – С. 14.

² Див.: там само, с. 15.

³ Рендюк Т. Українці в Румунії та румуни в Україні: проблеми минулого та сучасне становище / Теофіл Рендюк. – К., 2011. – С. 90.

⁴ Михайлюк М. Штрихи до біографії: комп'ютерний текст. Зберігається в автора цих рядків.

⁵ Там само.

⁶ Корсюк М. Ми і наші книги / Микола Корсюк // Просвіт: Антологія короткої української прози з Румунії. – Т. 1. – Бухарест: Вид-во «RCR Editorial», 2009. – С. 16.

⁷ Там само.

⁸ Михайлюк М. Вступне слово / Михайло Михайлюк // Наші весни: Збірник прози. – Бухарест: Критеріон, 1972. – С. 7.

⁹ Слово про «Обрії» // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1979. – С. 7.

¹⁰ Михайлюк М. Штрихи до біографії: комп'ютерний текст. Зберігається в автора цих рядків.

Іван АРДЕЛЯН

«Поміж думами і сном...»

Бачиш,
як тіні
колихаються
в зеленому саду,
наче роса
й ясні промені,
що граються
в буйному гаї.
Співають пташки
пісні чудові,
граються діти,
наче ягнята
на пасовищі,
чисті сльози
вмивають очі,
наче тихий вітер,
що пестить
верби кучеряві...

Повинні знати,
що терпіння
виліковуються часом
і дають поштовх,
щоб народилися
нові мрії...

Генії ангельські
загублені в проваллях,
і поміж
ненатхненими теоремами,
думають,
що їх світ
збирає все,
що ховається
поміж думами,
забуттям і сном,
марнотою
й зітханням,
щоб знайти вічність
поміж зірками,
розсипаними небом,
бо на землі
вони відображаються
в скаламученій воді...

Коли
новий місяць
розсипає ніжну тіль
і чисте джерело
шепоче тихо,
свіжий поштовх розливається,
наче весняне світло,
що пробуджує природу,
пісні Шевченка
утішають душу,
наче спів пташенят.
Збери думи,
що заховані
в душі,
склади їх у поеми
та відпусти,
щоб літали вільно,
наче ластівки
кожної весни...

Деколи відчуваю,
як сніжить
на душу,
що карається,
наче метелики восени.
Чешу спогади,
щоб не забути,
як співав
пісню про героїв,
що померли,
а матері плакали,
шукаючи сліди,
й знаходили
лише сльози й кров,
що розлилися по полю

й залишили на пам'ять
маки червоні...

Деколи

Деколи
виблискуємо очима
один одного,
ховаємося
за плотами,
підпертими тінями,
і будемо печери
серед пустель,
щоб ховати
ідеї-новини...

Деколи
будемо пам'ятники
метеликам
і згадуємо,
що самі їх знищили,
хоч вони
наше життя
прикрашали...

Дощі спинилися,
а по траві
котяться краплі,
наче сльози
по обличчю діви...

З виглядом світлопроникним
сонце ковзається
поміж хмарами,
наче блідий місяць
поміж зірками...

Змученні думами
дивимось на діточок,
що граються
й розносять радість
поміж нами,
наче мрії
поміж надіями...

МАЙСТРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ

МАРИНА ЄЩЕНКО:
«У МИНУЛОМУ – МРІЙНИЦЯ, СЬОГОДНІ – ОПТИМІСТКА
В МАСШТАБАХ ВСЕСВІТНЬОГО ПОТОПУ»

Народилась Марина Єщенко 15 березня 1986 року в селі Кобелячок Новосанжарського району Полтавської області. Закінчила Великобелячівську школу із золотою медаллю.

Завдяки перемозі у літературному конкурсі «Вчитель – моє покоління» у 2004 році вступила поза конкурсом на факультет української філології Національного педагогічного університету ім. Драгоманова на спеціальність «українська мова, література, зарубіжна література та літературний редактор».

У 2008 році вступила в магістратуру Інституту філології Київського національного університету ім. Т. Шевченка на спеціальність «літературна творчість».

З 2009 року, отримавши диплом двох університетів, влаштувалась в Наукову бібліотеку ім. М. Максимовича бібліотекарем читального залу періодики, де працює донині.

З 2010 року – здобувач кафедри «Теорії літератури, компаративістики і літературної творчості» КНУ ім. Т. Шевченка по спеціальності «теорія літератури», тема дисертації «Поети-

ка абсурду в сучасній новелістиці». По темі опубліковано 6 статей.

До 2014 року її поезії й проза були опубліковані на сторінках близько 40 журналів та альманахів і 20 газет районного, обласного і всеукраїнського значення.

У 2011 році брала участь у Літній літературній школі у Карпатах.

Протягом останніх років виступала на фестивалях «Захід» (Львівська область, 2010 р.), «Країна мрій» (Київ, 2009-2011 рр.), «Гогольфест» (Київ, 2013 р.), а також і на різних поетичних читаннях у таких містах, як Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Львів, Полтава, Київ, Обухів. Входить до київської літературної студії «Перехрестя».

Основними творчими здобутками є перемоги в літературних конкурсах, зокрема: Дипломант Всеукраїнського літературного конкурсу «Любіть Україну» (2004 р.) та Всеукраїнського літературного конкурсу ім. Вадима Ковалю (Чернівці, 2011 р.); Лауреат Всеукраїнського літературного конкурсу «Троянди й Виноград» (2008 р.), конкурсу «Собори душ своїх бережить» (Полтава, 2011 р.) та Міжнародної україно-німецької премії ім. Олесь Гончара (2012 р.), також отримала заохочувальну премію видавництва «Смолоскип» (2013 р.)

У рік нагородження Премією ім. Олесь Гончара Марина Єщенко писала про себе: «У минулому – мрійниця, сьогодні – оптимістка в масштабах всесвітнього потоку, в майбутньому – нобелівський лауреат у галузі миру. Зараз їй 25. Має два дипломи, які нібито підтверджують отримання філологічної освіти. Має купу зіпсованого паперу й ідей для псування ще кількох куп. Теоретично може не писати, але, коли на роботі, сумно береться за старе – пише».

Пропонуємо читачам «Нашого голосу» оповідання Марини Єщенко «Село».

Підготував
Михайло Гафія Трайста

Марина ЄЩЕНКО

СЕЛО

(Оповідання)

Коли мама завагітніла мною, баба зразу сказала, щоб і ноги її в селі не було. Я думаю, мама знала, хто мій батько, однак нікому про це не стала говорити – навіть йому. Баба була суворою, біла сильно і довго, але на кожен удар мама говорила, що дитина народиться від великого кохання, і на це у баби аргументів не було. Тихо увечері мама збрала сумку і наступного ранку я покинула село, так його і не спізнавши. Відтоді бачила багато сіл, подорожуючи по всій країні, однак це були не ті села, і мені завжди хотілося спізнати, яке воно – село дитинства моєї мами, село, яке виплюнуло її, щойно дізнавшись, що на світ маю з'явитися я.

– Воно безжалісне, – говорила мама, – воно не прощає і не забуває. Ти оступилася, а твої внуки передаватимуть у спадок своїм дітям зневажливі погляди в спину. Ніщо так не вбиває, як село. Люди все про тебе знають. Вони завжди напоготові засуджувати, вибити тобі на чолі тавро. Ти ніколи не почнеш життя спочатку, бо старе ніколи не відпустить. Село не дозволить, щоб ти встала з ями, у яку ненароком упала...

Напевно, мама вірила, що я зненавиджу село, як ненавиділа його вона, але мені малій тоді це здавалося романтичною баладою.

– Інша справа місто, – переконувала мама, – тут ти байдужий усім, хоч ляж посеред центральної площі. Тобі не забороняють ні жити, ні померти. Якщо впадеш – затопче, а якщо піднімешся – посміхатиметься, хоч йому завжди байдуже до тебе.

Та я це знала. Мама загубилася в місті, на одній із сірих вулиць з рядом нічим не примітних будинків, так схожих один на один, на одній із робіт у якійсь непримітній установі – чи діловодом, чи бухгалтером, чи ще кимось... Вона завжди зливалася з цим містом, губилася в ньому, і бувало, що я могла кілька днів не бачити її, живучи з нею в одній однокімнатній квартирці. Так, ми давно вже перестали помічати одна одну. Мені навіть інколи здавалося, що мама починає боятися, що коли прийде час помирати, я не подам їй води і не заговорю з нею, а вона не

зможе покликати до себе, бо теж не побачить мене в кімнаті...

А ще вона любила говорити, що мій дід – її батько – завжди сумував за нею. Його не пускала до дочки сувора баба, і напевно тому він стужився і помер рано. Вслід за ним стужилася і сама баба, і минулого року із села прийшла звістка про її кончину. У мамі було багато чоловіків, але вона так і не одружилася. Я здогадувалася, що цьому заважала я, однак мама говорила, що насправді це вони – чоловіки – заважали б нам із нею, нашій справжній дівчачій дружбі, і я радо вибирала цей варіант. Дід не тужив за нею – зараз я це точно знаю, він не писав листів, не приїжджав, не передавав харчів, однак мама, вигадавши це для мене, починала свято вірити у свою вигадку. Напевно, хотіла, щоб залишався хоч один образ чоловіка у моїй дитячій уяві, на який би я молилася. Хотіла остерегти від своїх помилок. Та я була впертою атеїсткою, і своє народження ніяк не могла вважати помилкою. Я інколи плакала в подушку від думки, що коли відчую під серцем нове життя, і мама мене випроводить з дому, вона не зможе заборонити моєму батькові відвідувати мене, бо я навіть не знаю, хто він! З роками мама ставала суворішою – такою, як баба у розповідях, і від цього ще дужче хотілося, щоб у мене був батько.

А потім я різко виросла з того віку, коли мріють. У Сергія я була закохана не довго, проте уже встигла звикнути до думки, що він буде батьком моєї дитини. Однак завагітніти від нього так і не вдалося, і ми розійшлися друзями. Це був кінець одинадцятого класу, і я з сумом дивилася позад себе і не могла зрозуміти, що буде далі, адже моя мама закінчила восьмирічку і в моєму віці, випускаючись із технікуму, уже носила дитя... Відчуття даремності мого життя, нереалізованості, втраченого часу не полишало мене. Мама планувала, що я вступлю в університет, а мені було байдуже куди. У моєї дитини повинен бути гарний батько, і хай він ніколи не стужиться і не помре рано з туги за донькою, я повинна це знати, у це повинна вірити моя донька.

(Продовження на 34 с.)

СЕЛО

(Продовження з 33 с.)

...Ми сиділи за столом і їли пельмені зі справжньою домашньою сметаною. Мама завжди купувала на базарі, бо звикла ще із села їсти справжнє. Домашнє. Адже у них була корова!.. Я заздрала, що у них була корова... Я завжди уявляла, що це дід передає з дому сметану, молоко і м'ясо, що не з базару мама повертається щонеділі... Однак рівно два роки тому, коли ми дізналися про смерть діда, я перестала фантазувати. І мріяти. Я стала дорослою. Ми їли пельмені, зроблені мамою – справжні пельмені, і мені хотілося сказати їй, що я теж навчуся робити домашні пельмені, бо є для кого, бо скоро буде для кого! Але мама вкотре не помічала мене, у нас не прийнято було говорити за столом...

А потім я зробила те, що мала зробити. Знайшла ключі від бабиної хати, збрала сумку звечора, і повезла зранку свою майбутню доньку у село. Кінець літа, десь на стендах біля університету мають вивісити моє ім'я у списках зарахованих – мама за

все домовилася – а я стояла на платформі і чекала, коли під'їде автобус, що повезе мене в село. Ранок був холодний, вогкий, руки вкривалися сиротами, а на очах виступали невиспані сльози, та я гладила свого живота, який ще ніяк себе не видавав, і мені було радісно. Автобус старий, закіптюжений, сидіння поламані, вікна місцями забиті фанерою... А мені – радісно. Я сіла біля вікна, і всю дорогу разом з пилом, що здіймався під самісіньку стелю, всотувала в себе придорожні краєвиди. Деревя, поля, стовпи електропередач, будинки, таблички – я була невибагливою, і поїдала все, не пережовуючи і не запиваючи... Я була жадібною, і навіть маленьким камінчиком не поділилася б зараз... Двогодинна дорога втомила, і сон почав напосідати. Ще трохи – і я б віддалася йому – так само невинно, як і кожному потенційному батькові моєї дитини... Та почався спуск, і я завмерла: так, це воно! Це в'їзд в моє село, в село, яке готує розтоптати мене, закидати камінням, засміяти, заплювати... Я їду по це, мені це зараз так необхідно. Сонце сліпить очі, старий автобус повільно спускається розбитою асфальтованою дорогою – а мені хочеться жити, і це життя вирує в мені, як ніколи. На очах виступають сльози, чи то від сонця, чи від перенасичення життям...

Автобус спинається біля сільради, тонути в гілках каштанів, і я сходжу. Я не знаю, куди мені іти, але маю ключі, і маю бажання іти. Прямо і прямо, доки хтось не спинить... Кожна хата, кожен двір – свій світ, а я всього лиш шукаю той, із якого мене забрали... Трепетно так і солодко.

– Ти чия будеш? – гукає старезна баба, зігнута вдвоє. З самого ранку вона уже господарює на городі.

– Здрастуйте... – злякано відповідаю. Я не знаю відповіді на її питання.

– Внука Миколаїхи? Царство їй небесне... – і баба підходить ближче, витираючи піт на чолі, – Зараз покличу зятя, нехай завезе, бо тобі в твоєму положенні не можна так далеко іти.

Я опускаю очі на свій ще такий непомітний животик, а за мить піднімаю, щоб заглянути сонцю в душу. Щоб воно засліпило, але доки воно сліпитиме, я наберуся від нього тепла.... Мружу очі і посміхаюся.

Вибач, мамо, але я починаю закохуватися в наше село.

Корнелій ІРОД

ВЕСЕЛА БОЖЕВІЛЬНЯ

(Із циклу ПРОМАХИ)

Якщо почуєте в Бухаресті слова *дурдом* або *психушка*, вони – синоніми *божевільні* і стосуються тільки **Центральної лікарні № 9 імені професора д-ра Георґе Марінеску**, що знаходиться на Шосе Берчень. Вона на окраїні міста, серед неосяжного подвір'я, власне, великого парку, помережаного у всебіч, мов павутинням, безліччю алей – асфальтованих чи вистелених дрібною галькою, вони пов'язують між собою десятки будівель, що складають всім звісний шпиталь. Зовсім інше діло, якщо маєте на увазі **Балачанку, Соколу** чи **Маркуцу** або інші подібні «психіатрії», тоді обов'язково вживати повну назву, тобто – *божевільня така-то*.

Отож, *дурдом, психушка* або *божевільня* – ніяка інша лікарня, а тільки Бухарестська **Центральна № 9**.

Велика площа цієї лікарні обведена зі всіх сторін високим муром, в якому прорізани дві брами: велика, або парадна, перед адміністративним будинком і «службова», призначена тільки для транспорту, тому тут немає хвіртки. А при великій брамі хвіртка – не хвіртка, а такі двері, тобто вхід у будиночок сторожа, а вже звідти, якщо пропускають, можна ввійти на подвір'я лікарні або, навпаки, вийти на вулицю. Іншими словами, **Лікарня № 9** – справжній замок, у який без дозволу сторожа не можна ні зайти, ні вийти.

У цій лікарні, у триповерховому будинку відділу «Неврози» пролежав я майже три місяці. Але не хвороба задержала мене там так довго...

Але, перш за все, як попав я до *божевільні*?

То ціла історія. Я вже згадував – коли оповідав про наше «співробітництво» з Клаудією Міліан Мінулеску, що 1 березня 1962 року мене забрали на два місяці в армію й вирядили аж до Пятра Нямц. Там зустрілися 200 колег, а саме випускники з 1960 року Бухарестського університету – філологи, юристи, геологи. Не знаю, як іншим, а мені цей стаж зовсім не сподобався, бо до 1 червня я повинен був здати до **Молодіжного видавництва** переклад роману Юрія Збанацького **Морська чайка**, і ніяк не встигав. Про це я вже подрібно розказував у *промасі* «Клаудія Міліан Мінулеску». Зараз згадаю лише,

що ми з пані Клаудією спробували посунути на два місяці дату здачі рукопису, але видавництво навіть не хотіло чути про таке! Що мені робити? Розумієте? З'явилася страшна небезпека: перша моя книжка (нічого, що то переклад) могла не побачити світу! Я взяв роман до Пятра Нямц, надіючись, що у війську зможу ночами працювати потроху над перекладом. Я вставав у половині одинадцятої (так гласить військовий регламент), але моя праця виявилася не дуже продуктивною. Крім мене, вночі приходив у читальний зал і Еміль Константінеску, майбутній президент Румунії; рік перед тим він закінчив юридичний факультет і готувався до вступного іспиту на факультет геології.

Демобілізувавшись вкінці квітня, я повернувся додому і взявся дуже серйозно до праці, щоб закінчити переклад **Морської чайки**. Працював день і ніч. Мене лякала ідея втратити появу першої моєї книжки. Лише хто знає, що означало в 1962 році надрукувати книжку, зрозуміє, чому я так накинусь на переклад. Дійшов до того, що спав не більше двох-трьох годин на добу. Правда й те, що було мені тоді неповних 25 років, та все ж такі недоспані ночі далися взнаки. Почалися страшні головні болі і – уявіть собі! – безсонниця.

Певна річ, довго я не міг витримати такий режим. З роботи дали ще й безплатну відпустку і, нарешті, ледве-не-ледве закінчив я переклад роману Юрія Збанацького **Морська чайка** і здав рукопис у видавництво. І таки наступного дня (за порадою друга, але й завдяки його хорошій рекомендації) ліг я в лікарню ім. проф. д-ра Георґе Марінеску, іншими словами, у славнозвісну *божевільню*, або *дурдом*, але у відділ «Неврози», де лікують «панські хвороби» (як заздрісно називали невроз хворі інших відділів), яким керував чудовий невролог д-р Паул Кортес.

Пролежав я в *божевільні* майже три місяці. І не тому, що моя хвороба була надто серйозною (після першого місяця і голова зовсім перестала боліти, і спав я вже спокійно, навіть більше, ніж медицина приписує), а пролежав стільки із зовсім інших причин.

(Продовження на 36 с.)

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Продовження з 41 с.)

– Так не гарно, пане, зовсім не гарно, тим паче, що вас ніхто й не запрошував...

– Як це?... – обурилася я. – Я ж почесний гість балу, а ви...

– Тоді, покажіть будь-ласка ваше запрошення, – втрутився у розмову Анталь Курукз.

– Панове, прошу вас, – перервала нашу суперечку Дарка, взявши мене попід руку. – Пан Драгутин Барбу є моїм гостем.

– Тоді який же він почесний гість, якщо посмів запізнитись? – розсердився Анталь.

– Заспокойся, друже, пан професор Маков'яну має надійти. Професор Пандуру пішов до нього додому і приведе його, – почувся спокійний голос Дарчиного брата Лукаша.

«Навіщо запрошують Маков'яну на бал, він же не вірить у...» – подумав я.

– Хочете, погуляємо берегом озера? – звернулася благально до мене дівчина.

– Хочу! – не думаючи довго, відповів я.

Ми вийшли надвір, на березі озера горіли вогні, яких запалили селяни для того, щоб відігнати нечисту силу – «всяку нехарь, яка плентається у ніч на Андрія».

– Я хочу, щоб ми покаталися озером на човні, – шепнула мені на вухо Дарка, коли ми дійшли до озера, яке не замерзло завдяки солоній воді. – Ви теж хочете, правда?

– Певне, що хочу, – відповів я, спускаючись до озера, де стояло кілька маленьких, тільки для одної особи, човників.

– Але спочатку я подарую вам своє розп'яття, хочете?

– Хочу, – повторив я, вражений її красою, і сів у один з човнів.

– Зачекайте й мене, – промовила Дарка.

Побачивши, що вона сідає в той самий човен, мене охопив жах, я дивився з тривогою, як човен почав ковзати по воді, хоча я ще не встиг навіть торкнутися весла. Звідусюди було чути плескання весел по воді. Я відчув, як сильно б'ється моє серце, і хотів наблизитись до неї, простяг руку і зловив її за рукав сукні, але Дарчина рука розвіялась, залишаючи смугу білого туману, мої пальці ловили

темну порожнечу. На березі озера я побачив Анджея – людину-вовка, який кинувся, виючи, у воду. Великий срібний місяць, мов у Шевченковій поемі, то виринав, то потопав в іржавих хвилях озера. На березі гасли вогні, дим, вітер, стогін, простягнута рука, і малий човник, який тонує в іржавих хвилях солоного озера...

20.

Викладач Барбу Драгутин прокинувся з такою печією в шлунку, ніби проковтнув купу гарячого вугілля. Зі столика на нього дивилась порожня пляшка і будильник, який вказував дев'яту годину.

– Знову наступив на граблі, але бодай зістався цілим і живим! – бубнів він під носом, направляючись до ванни. І враз, глянувши в дзеркало, завмер... Кров застигла в жилах, серце перестало битись, одним словом, окам'янів.

На його шиї, на ланцюжку, висів хрестоподібний дорогоцінний камінь кольору Дарчиних неймовірно зелених очей, до якого був прикріплений золотий Христос.

21.

ДЛЯ СОЦІАЛІЗМУ – Орган Мараморського повітового комітету Румунської комуністичної партії та Народної мараморської повітової ради, понеділок, 15 грудня 1985 року.

НЕЩАСНИЙ ВИПАДК В ШКОЛІ СЕЛА Р.

У п'ятницю, 13 грудня, близько 7 години ранку, шкільний двірник зі школи села Р. знайшов мертве тіло викладача фізкультури Андрія Маков'яну. Здається, що товариш Маков'яну намагався перелізати через паркан і, посковзнувшись, упав на гострий шпиль, який проколов його серце. Смерть викладача залишається підозрілою, бо він є четвертим викладачем, який помирає в тій школі.

22.

– Пробудив мене серед ночі, десь о пів на дванадцятую і попросив пляшку «Тріпле сек». Був досить добре підпитим, але мені було соромно відмовити, бо він все ж таки вчена людина...

«Йду до школи, пане Толіяне», – сказав мені.

«Та що вам, пане Андрію, робити в школі в цей пізній час?» – запитав я його.

«Та йду, бо товариш Драгутин чергує біля телефону, і хочу трохи налякати його, бо какає в гачі від страху...» – тільки сказав мені і вийшов, а сьогодні вранці чую, що...

Дитяча сторінка

Леонід ГОРЛАЧ

Різдень

Ходить грудень по грудках,
носить короб у руках.
Сам од хуги крижаніє,
сніг на землю хрустко сіє.
Мерзло слова проказує,
мов замети зав'язує:

– Кожній балці та долині –
по м'якій пухкій перині,
в узголів'я – чагарі,
щоб водились снігурі.
І на схили гір сніжата –
хай видзвонюють санчата,
сани, лижі та ґринджоли
від домівок аж до школи.
Сію, вію, повіваю,
рідну землю сповиваю...
Ходить грудень по грудках,
носить короб у руках.
А назустріч звіддалік
поспішає Новий рік.

Олександр ОЛЕСЬ

Снігурі

Звідкись гості налетіли
Стоголосим табуном
І розсипалися в полі
Над розсипаним зерном.
Заспівали, задзвеніли,
Мов заграли кобзарі...
Де взялась весела зграя,
Жарогруді снігурі.
Ось вони на сніг упали
І розквітли, як квітки...
На городах мак рожевий
Так завітчує грядки.
Нагло враз табун крилатий
Небезпечно щось зачув,
Вгору знявся, і дуб гіллястий
В куц троянди обернувся.
Ще хвилинка, і, як в казці,
Враз розсипались квітки,
І за вітром над снігами
Полетіли снігурі.

ЗИМА

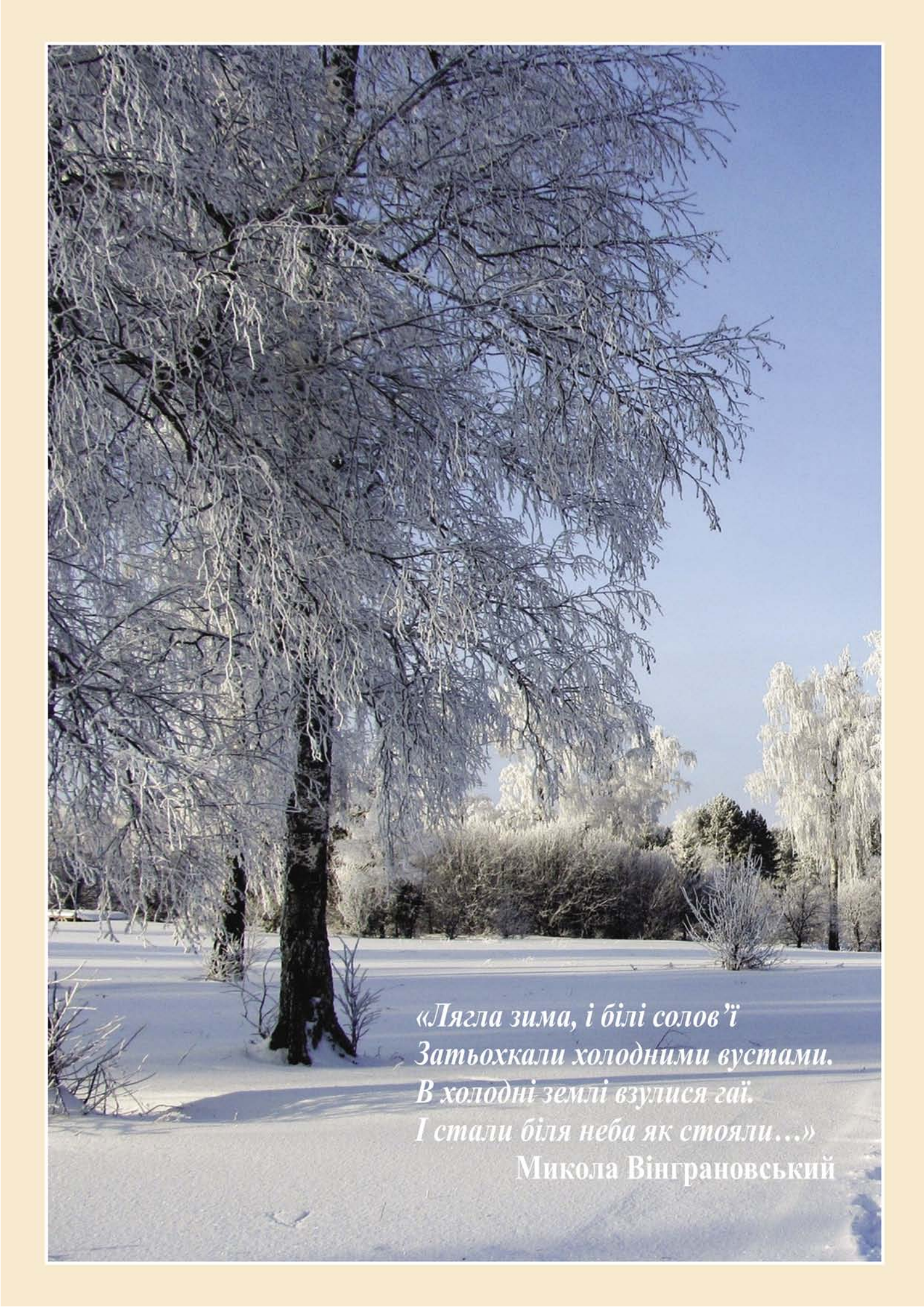
Слова Ореста МАСИКЕВИЧА

Музика Юрія ПАРАЦИНЦЯ

Allegretto

1. В'ється, кру - тить - ся сні - жок, не - бо по - сі - рі - ло.
2. Сріблом ме - рех - тить в о - чах, хур - то - ви - на сви - ще,
Мрій-ні згра - ї пе - люс-ток роз - сте - ли - лись бі - ло.
У скри-пу - чих чо - біт - ках бро - дить мо 1 ро - 2 зи - ще.

Вже зи - мів пу-шистий сніг всі стежки - до - ріж-ки.
Вий-ти б, вийти б за по - ріг гра-ти - ся у сніж - ки!
Вій - нув ві - тер бі-ло - грив і шуг - нув у ко - мин.
... Як на зло, він роз-бу - див ю - них ро - ків спо - мин.

*«Лягла зима, і білі солов'ї
Затьохкали холодними вустами.
В холодні землі взулися гаї.
І стали біля неба як стояли...»*

Микола Вінграновський